

8 april 2022

MANAGEMENT LETTER 2021

Gemeente Bodegraven- Reeuwijk

IBDO

Aanbiedingsbrief

Gemeente Bodegraven-Reeuwijk
T.a.v. het college van B&W
Postbus 401
2410 AK Reeuwijk

Rotterdam, 8 april 2022

Kenmerk: MS/JvS/JWG

Ter informatie

De digitale versie van dit document is vanaf de inhoudsopgave interactief. Aan de hand van de navigatiebalk onderaan de pagina en/of de menustructuur bovenaan de pagina kan door het document genavigeerd worden.

VORIGE PAGINA

VOLGENDE PAGINA

INHOUDSOPGAVE

DASHBOARD

Geacht college,

In het kader van de aan ons verstrekte opdracht tot controle van de jaarrekening 2021 van de gemeente Bodengraven-Reeuwijk brengen wij u met deze management letter verslag uit over onze bevindingen naar aanleiding van onze interim-controle.

Voor een nadere omschrijving van onze opdracht, de reikwijdte en aanpak van onze controle en overige afspraken verwijzen wij naar onze opdrachtbevestiging.

In deze rapportage richten wij ons met name op mogelijke verbeterpunten in de bedrijfsvoering en de processen die wij hebben onderzocht in het kader van de controle van de jaarrekening en onze nulmeting. Dit heeft tot doel een bijdrage te leveren aan de interne beheersing en het zelf controlerend vermogen van uw organisatie.

Wij vertrouwen erop u met deze management letter naar aanleiding van onze interim-controle 2021 van dienst te zijn geweest.

Wij willen de organisatie bedanken voor de prettige samenwerking en zijn vanzelfsprekend graag bereid een nadere toelichting te verstrekken.

Hoogachtend,

BDO Audit & Assurance B.V.
namens deze,

C.M. Steehouwer MSc RA

Inhoudsopgave

1. DASHBOARD

2. ONTWIKKELINGEN & AANDACHTSPUNTEN

3. BEVINDINGEN SIGNIFICANTE PROCESSEN

4. IT-BEHEERSING

5. BEVINDINGEN INTERNE CONTROLE

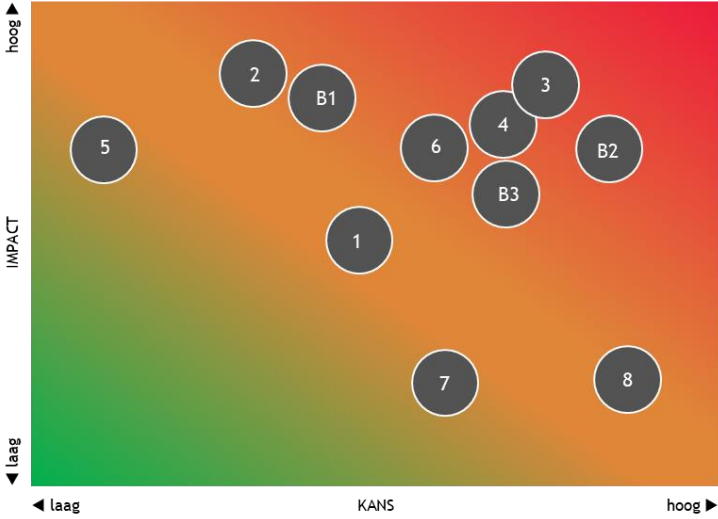
BIJLAGEN (alleen organisatie)

1. Dashboard

1.1 Dashboard interim-controle

1.2 Aandachtspunten vanuit voorgaand jaar

1.1 Dashboard

UW INTERNE BEHEERSING		BEHEERSING IT	DETAILBEVINDINGEN		
- In het kader van onze controle hebben wij de effectiviteit van de voor onze controle relevante processen beoordeeld. - Voor een organisatie met de omvang van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk zou de norm volgens ons moeten zijn dat de processen in opzet, bestaan en werking (inclusief IT) geen belangrijke leemtes kennen en getoetst worden door de VIC (Verbijzonderde Interne Controle). De gesignaleerde belangrijke leemtes in de processen aanbestedingen en inkoop zijn nog niet verholpen. - We vragen de organisatie prioriteit te geven aan onze bevinding over aanbesteding, prestatielevering in het sociaal domein en de IT-audit. - Voor de gedetailleerde procesbevindingen verwijzen wij naar paragraaf 3.3 bij deze management letter die gedeeld is met de directie en het college.		- Onze bevindingen bij de interimcontrole zijn hoofdzakelijk in overeenstemming met het beeld van vorig jaar. Voor de superusers in Invoiceln en Motion Pro bestaan risico's, omdat beheerrechten zijn toegekend aan personen die werkzaam zijn in het operationele proces. Wij blijven dit een onwenselijke situatie vinden, hoewel wij uw overwegingen begrijpen. - Ten aanzien van de continuïteit worden periodieke hersteltests (of uitwijk) niet uitgevoerd). De identificatie van gebruikers voor toegang tot systemen en data is toereikend. De deelconclusies tezamen leiden tot overall beeld dat u op enkele gebieden nog risico's loopt ten aanzien van de IT-omgeving. Daarnaast zijn enkele IT-onderdelen nog voor verbetering vatbaar.			
ONTWIKKELINGEN		VERBIJZONDERDE INTERNE CONTROLE	KORTE OMSCHRIJVING DETAILBEVINDINGEN		
- Naar verwachting zal in 2022 de rechtmatigheids-verantwoordings worden ingevoerd. De organisatie is bezig met een voorstel richting het college en de raad voor het plan van aanpak en de ambitie. Momenteel zijn nog niet altijd beheersingsmaatregelen (zichtbaar) in processen aanwezig. Hierdoor is het noodzakelijk de juistheid en rechtmatigheid van balansstanden en processen vast te stellen door controles achteraf. Het risico bestaat dat onrechtmatigheden niet tijdig worden gesignaleerd en niet kunnen worden hersteld. 2021 kenmerkte zich voor gemeenten in Nederland door de vele onzekerheden. Onzekerheden zijn onder andere op het vlak van corona, het kabinetsakkoord en het sociaal domein, maar gemeentes worstelen ook met krapte op de arbeidsmarkt, waardoor taken en projecten in zijn algemeenheid (landelijk beeld) niet in het verwachte tempo worden gerealiseerd en budgetten 'overblijven'.		- Tijdens de interimcontrole is de samenwerking met de VIC wederom proactief opgezocht. De externe VIC is momenteel vooral achteraf en gericht op het controleren van de processen en verantwoordingen ten behoeve van de jaarrekeningcontrole. - De meerwaarde van de VIC voor de organisatie en de controle kan nog worden vergroot door 'aan de voorkant' per proces een controleplan te formuleren met daarin een risicoanalyse, de beheersing in de 1e, 2e en 3e lijn, gevolgd door de werkzaamheden die de VIC uitvoert (systeemgericht of gegevensgericht achteraf). - De effectiviteit en efficiency van de VIC in de huidige vorm kan vergroot worden door een verbetering van de aanlevering door de diverse teams. Daarin kan de VIC meer sturend zijn door een PDCA cyclus op te zetten zodat het leereffect versterkt wordt.	1	Planning & Control - Onvoldoende zichtbare toetsingen in het begrotingsproces	
			2	Grondexploitatie - Onvoldoende zichtbare controles (geactualiseerde) exploitatieberekening en -monitor.	
			3	Inkopen & Aanbesteden - Onvoldoende beheersing op volledigheid naleving van aanbestedingswetgeving.	
			4	Inkopen & Betalingen - Controle prestatielevering inkopen beperkt zichtbaar/ aantoonbaar	
			5	Inkopen & Betalingen - Controle op wijziging crediteurenstamgegevens achteraf	
			6	Inkopen & Betalingen - Functievermenging inkopen op bestellen en prestatielevering	
			7	Sociaal domein - Geen zichtbare collegiale toetsing op beschikkingen	
			8	Personeel - Geen interne controle op mutaties in de personeelsadministratie	
			B1	Logische toegangsbeveiliging - Superuser in Invoiceln zonder periodieke wachtwoordwijziging	
			B2	Logische toegangsbeveiliging - Zowel bij Invoiceln als Motion Pro superusers in de lijnorganisatie met verregaande beheerrechten	
			B3	Continuïteit IT - Geen volledige back-up restoretest	
DASHBOARD		SIGNIFICANTE PROCESSEN	IT BEHEERSING	INTERNE CONTROLE	
				BIJLAGEN	

1.2 Aandachtspunten vanuit voorgaand jaar

Aandachtspunten
vanuit de
auditcommissie

Afspraken over een
tijdigere afronding zijn
gemaakt

De organisaties kent
voor de controle een
capaciteitsvraagstuk

Inleiding

Wij vinden het van groot belang onze controle af te stemmen op de specifieke situatie en ontwikkelingen van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk en de wensen van de raad/auditcommissie als onze opdrachtgever. In ons laatste overleg naar aanleiding van het accountantsverslag zijn met de auditcommissie zijn een drietal aandachtspunten voor de controle van 2021 geformuleerd, namelijk:

- Samen evalueren en borgen jaarrekening- en controleproces
- Invoering rechtmatigheidsverantwoording (voortgang opgenomen in [hoofdstuk 2.2](#))
- Aandacht voor gemeente brede (fraude)risicoanalyse (voortgang opgenomen in [hoofdstuk 2.3](#))

Voor deze aandachtspunten hebben wij overleg gevoerd en afspraken gemaakt voor het controleproces, interviews gehouden, documentatie ontvangen en doorgenomen en hierover een beeld gevormd en gerapporteerd. Dat betekent dat wij op de laatste twee genoemde punten geen uitgebreid onderzoek hebben gedaan, maar een korte analyse hebben uitgevoerd. Dit heeft ten doel om vanuit onze natuurlijke adviesfunctie de controlerende rol van de auditcommissie te versterken. Indien u, op basis van onze bevindingen, daar aanleiding toe ziet kunt u als auditcommissie aanvullende controle-instrumenten inzetten, te beginnen met het college om een nadere toelichting vragen, aanvullend onderzoek doen of dit aspect meegeven als aandachtspunt aan de rekenkamer. Wij zullen deze aandachtspunten hieronder uitwerken.

Samen evalueren en borgen jaarrekening- en controleproces

Wij hebben naar aanleiding van de controle over boekjaar 2020 geëvalueerd met de betrokkenen in het controleproces. Hieruit zijn operationele afspraken gemaakt. Deze afspraken leiden ertoe dat wij intensiever contact hebben buiten reguliere piekmomenten (veldwerk interim, tussentijdse steekproeven en eindejaarscontrole). Daarnaast zijn kwaliteitsafspraken over op te leveren stukken en uit te voeren (verbijzonderde) interne controles door de gemeente gemaakt. De interimcontrole is wederom volledig op afstand uitgevoerd. Wij hebben de gevoerde besprekingen via Microsoft Teams als prettig ervaren. Deze gesprekken waren op inhoud en de aanwezigen bij de gesprekken hebben ons zeer goed de opzet van de processen kunnen toelichten.

Wij merken dat het proces nog niet optimaal loopt, maar er wel stappen gezet zijn. Vooral de afhankelijkheid en aanlevering vanuit de rest van de organisatie is hierbij een aandachtspunt, maar ook de beschikbare capaciteit legt druk op het proces. Als gevolg van de implementatie van een nieuw pakket zal een gedeelte van het team financiën zich met deze implementatie bezig houden. Om het ontstane capaciteitsprobleem op te lossen is door de gemeente Bodegraven-Reeuwijk externe capaciteit ingehuurd. Wij hebben er vertrouwen in dat op deze manier een stap is gezet naar een meer tijdige, juiste en volledige oplevering ten aanzien van de jaarrekeningcontrole.

Belangrijke overige ontwikkelingen

- ▶ De gemeente heeft aangegeven gedurende 2022 het huidige boekhoudpakket Decade te gaan vervangen. Dit is een goed moment om bepaalde functiescheidingen in de processen te heroverwegen en anders in te richten.
- ▶ Als gevolg van de Covid-19 pandemie heeft uw organisatie te maken met incidentele lasten en mogelijk ook verhoogde risico's rond rechtmatigheid van deze kosten.
- ▶ De uitgaven in het kader van het Sociaal Domein blijven stijgen. Het is voor gemeenten lastig (landelijk gezien) om deze stijgende uitgaven binnen de reguliere begroting te dekken.
- ▶ De leningportefeuille van de gemeente blijft met de nieuwe lening in 2021 toenemen en daarmee nemen ook de risico's van de hoge schuldquote toe.

2. Ontwikkelingen & Aandachtspunten

2.1 Gevolgen Coronacrisis voor de jaarrekening

2.2 Rechtmatigheidsverantwoording

2.3 Frauderisicobeheersing

2.4 Ontwikkelingen in het sociaal domein

2.5 Aandachtspunten jaarrekening

2.1 Gevolgen coronacrisis voor de jaarrekening 2021

Gevolgen COVID-19
strak blijven monitoren

Gevolgen coronacrisis voor 2021 en verder

Vorig jaar hebben wij samen met u veel aandacht besteed aan de gevolgen van de coronacrisis, voor de korte, middellange en lange termijn. Aan de hand van een impact-analyse en de coronachecklist zijn wij nagegaan wat de effecten waren en wat de effecten zijn voor de informatievoorziening aan de raad, de interne beheersing alsmede de financiële implicaties op korte en lange termijn. Met name door de onduidelijkheden in het begin van de crisis omtrent de financiële gevolgen en compensatie door het rijk waren het onzekere tijden. In de loop van de tijd bleek de impact voor de meeste gemeenten mee te vallen. Niettemin is het zaak alert te blijven op de ontwikkelingen en de afwikkeling van ontvangen rijks gelden. Ook de waardering van mogelijke verhoudingen met verbonden partijen verdienen hierbij extra aandacht. Wij adviseren u dit strak te monitoren en de gemeenteraad te blijven informeren over eventuele bijstellingen van de (meerjaren)begroting.

Interne controle
voortvarend oppakken

Tozo en TONK

Alle coronasteunmaatregelen eindigen per 1 oktober 2021, waardoor het rijk afspraken heeft gemaakt over de afronding van Tozo en TONK. Vanaf het einde van de Tozo per 1 oktober 2021 tot het eind van het jaar geldt een tijdelijk aangepast Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz). Ook de TONK is onderdeel van het coronasteunpakket dat per 1 oktober 2021 wordt afgerond. Vanaf dan is het aan gemeenten om huishoudens in financiële nood te ondersteunen vanuit het gebruikelijke instrumentarium, zoals bijzondere bijstand. Uiteraard dienen beide regelingen in de jaarrekening/SiSa-bijlage te worden verantwoord. Van afgelopen voorjaar weten we inmiddels dat deze controle intensief kan zijn. Wij vragen dan ook uw aandacht voor een tijdige interne controle door Ferm Werk op de verstrekte uitkeringen, zodat de verantwoording goed kan verlopen.

Bijzondere aandacht
voor vaststellen
subsidies

Vaststelling verstrekte subsidies

Veelal worden de in 2020 verstrekte subsidies in het voorjaar van 2021 vastgesteld. Aan de hand van de in de subsidieverordening/beschikking opgenomen voorwaarden wordt nagegaan of een organisatie heeft voldaan aan de vereisten. Voor het jaar 2020 zal dat wellicht niet evident zijn door beperkingen als gevolg van COVID-19; denk hierbij aan te leveren prestaties. Sommige gemeenten hebben (met de raad) afspraken gemaakt over de toe te passen handelswijze c.q. verantwoordingwijze. Indien dat niet het geval is adviseren wij dat alsnog te doen om zodoende de rechtmatigheid van de subsidievaststelling te kunnen waarborgen.

Invoering rechtmatigheids- verantwoording 2022

Nieuwe notities:

- Kadernota 2022
- Addendum Kadernota 2021
- Notitie bedrijfsvoering

Stand van zaken en kaders rechtmatigheidsverantwoording met ingang van 2022

Eind juni werd bekend dat de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording een jaar is uitgesteld. Naar wij hebben begrepen staat de wetswijziging inmiddels voor week 19 in 2022 op de agenda van de Tweede Kamer en zal deze worden ingevoerd met ingang van begrotingsjaar 2022. Daarmee is er ruimte ontstaan om, na een intensief jaar met Corona, de invoering goed voor te bereiden. Eind augustus 2021 heeft de commissie BBV (na consultatie) een nieuwe kadernota Rechtmatigheid 2022 uitgebracht. Tegelijk met deze kadernota is eveneens een notitie over de paragraaf bedrijfsvoering en een addendum op de Kadernota Rechtmatigheid 2021 gepubliceerd.

De verwachting is dat de commissie SDO van de NBA nog een notitie voor accountants uitbrengt over de gevolgen van invoering van de rechtmatigheidsverantwoording en de commissie BADO over de wijze van verantwoorden vanuit de optiek van gemeenten. Daarmee worden zowel accountants als gemeenten geïnformeerd en gefaciliteerd om de rechtmatigheidsverantwoording goed te kunnen invoeren. Wij adviseren u om hier kennis van te nemen.

Hoofdpijnen Kadernota Rechtmatigheid 2022

In de Kadernota Rechtmatigheid 2022 wordt uitgebreid ingegaan op het bestuurlijk belang van rechtmatigheid voor de gemeenteraad. Daarnaast wordt de reikwijdte, de normen, de verantwoordelijkheden van het college en de criteria van de rechtmatigheid beschreven. Ook wordt in de nota ingegaan op de toepassing van tolerantiegrenzen, afwijkingen en de weging hiervan en is een verplicht verantwoordingsmodel opgenomen. In de Kadernota is een aantal stellige uitspraken gedaan die moeten worden gevolgd, waarbij de eerste nadrukkelijk de rol van de raad benoemt. Bij onduidelijkheden over de interpretatie van de rechtmatigheid moeten de raad aangeven welke uitleg gegeven moet worden aan de regelgeving en dit vastleggen in een besluit.

Het voert te ver om in deze managementletter uitgebreid in te gaan op de inhoud van deze notitie en de 10 stellige uitspreken en 7 aanbevelingen. Een aantal punten willen wij er wel uitlichten:

- ▶ De kadernota 2022 introduceert het begrip 'onduidelijkheden'. Dit begrip geeft aan dat er situaties zijn waarin het ook voor college niet duidelijk is of er rechtmatig gehandeld is. Deze moeten worden toegelicht en worden gewogen door de raad.
- ▶ De commissie adviseert ook fraude door eigen medewerkers toe te lichten in de paragraaf bedrijfsvoering.
- ▶ Middels een verplicht model moet het college zich verantwoorden over de rechtmatigheid, afwijkingen en onduidelijkheden.
- ▶ In de paragraaf bedrijfsvoering moet vervolgens een toelichting worden gegeven op de afwijkingen en de maatregelen die het college neemt om deze in de toekomst te voorkomen.
- ▶ De grens voor afwijkingen (zowel fouten als onduidelijkheden) wordt door de raad bepaald en is maximaal 3% van de lasten (inclusief mutatie reserves). Fouten en onduidelijkheden worden niet bij elkaar opgeteld.
- ▶ De invoering betekent eveneens dat de verordeningen 212, 213 en het normenkader moeten worden geactualiseerd. Tevens moeten afspraken worden gemaakt met de accountant.
- ▶ Bij aan derden uitbestede werkzaamheden is het belangrijk om als gemeente zelf zekerheid te krijgen omtrent de rechtmatigheid. De wijze waarop dat kan is in de Kadernota uitgewerkt.

Wij adviseren het college en de raad in gesprek te gaan over bovenstaande aspecten en wij zijn graag bereid u hierbij te ondersteunen.

Notitie bedrijfsvoering de plek om afwijkingen te rapporteren

Beperkte wijzigingen in de rechtmatigheid voor (het laatste jaar) 2021

Onze visie op de rechtmatigheidsverantwoording hebben wij eerder gedeeld

De interne beheersing van uw gemeente is relatief ongewijzigd stappen

Hoofdpijnen Notitie Bedrijfsvoering

De belangrijkste boodschap van deze nieuwe notitie is dat het college in de paragraaf bedrijfsvoering aanvullende informatie opneemt over individueel geconstateerde afwijkingen in de rechtmatigheidsverantwoording. Daarbij moet het college beschrijven welke actie wordt ondernomen om deze in de toekomst te voorkomen. De notitie werkt een aantal aanbevelingen en voorbeelden omtrent de paragraaf bedrijfsvoering verder uit.

Hoofdpijnen Addendum kadernota Rechtmatigheid 2021

Het uitgangspunt van de commissie BBV is dat in principe weinig verandert in de rechtmatigheidscontrole over 2021, het laatste jaar dat de accountant een verklaring afgeeft met betrekking tot de rechtmatigheid. De wijzigingen in het addendum op de Kadernota Rechtmatigheid 2021 zijn dan ook beperkt. Er wordt meer aandacht gevraagd voor fraude en M&O-beleid en niet financiële onrechtmatigheden in het kader van de Wet Fido moeten worden toegelicht in de paragraaf bedrijfsvoering.

Onze visie op de rechtmatigheidsverantwoording

BDO ziet, evenals de commissie BBV, de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording als een kans om de controlerende rol van de gemeenteraad te versterken en te investeren in een verdere ontwikkeling van de bedrijfsvoering. Begin 2020 hebben wij hierover een visiepaper 'Rechtmatigheidsverantwoording, een kans op meer control' uitgebracht, met daarin keuzevarianten en een invoeringsplan.

Het gaat bij de invoering van de Rechtmatigheidsverantwoording om fundamentele vragen als:

- ▶ Op welke onderwerpen en met welke diepgang wilt u als raad kaders stellen en controleren?
- ▶ In hoeverre werkt het college rechtmatig en/of bent u in control?
- ▶ In hoeverre is uw bedrijfsvoering, interne controle en IT-beheer op orde en wat is ervoor nodig om daar te komen?
- ▶ En misschien wel de moeilijkste vraag van allemaal: Wat zijn de ambities en is de organisatie in staat om aan die doelen en verwachtingen te voldoen?

De wijziging in de verantwoordelijkheden ten aanzien van rechtmatigheid betekent niet dat er minder rechtmatigheidscontroles moeten worden uitgevoerd, maar dat het college deze zelfstandig/intern moet inrichten, uitvoeren, controleren en rapporteren. Als accountant zullen wij die werkzaamheden vervolgens toetsen, teneinde te kunnen controleren en verklaren dat de rechtmatigheidsverklaring van het college een getrouw beeld geeft.

Vorbereiding Bodegraven op de rechtmatigheidsverantwoording

De interne beheersing van uw gemeente is relatief ongewijzigd ten opzichte van vorig jaar. Momenteel zijn nog niet altijd (zichtbare) beheersingsmaatregelen in processen aanwezig. Hierdoor is het noodzakelijk de juistheid en rechtmatigheid van balansstanden en processen vast te stellen door controles achteraf. Het risico bestaat dat onrechtmatigheden niet tijdig worden gesignaleerd en niet kunnen worden gerepareerd. In het toegroeien naar de rechtmatigheidsverantwoording is het raadzaam de huidige procesgang als vertrekpunt te nemen. Ook hiervoor is het nodig actuele procesbeschrijvingen op te stellen en deze te verrijken met een (fraude)risicoanalyse. Dit helpt u bij de prioritering van aandachtspunten en fasering van VIC-werkzaamheden. Wij adviseren u in dit kader interne beheershandelingen expliciet vast te leggen, waardoor rechtmatigheid en getrouwheid meer een integrale verantwoordelijkheid wordt in de organisatie, in plaats van alleen een verantwoordelijkheid van de VIC.

Februari 2021 is de best practice frauderisicobeheersing voor bestuurders en toezichthouders uitgebracht.

De controleverklaring gaat ook meer aandacht besteden aan frauderisicobeheersing en continuïteit

Diverse voorbeelden van maatregelen om frauderisico's te beheersen.

Frauderisico indelen naar druk, gelegenheid en rechtvaardiging.

Ontwikkelingen met betrekking tot fraude en de controle van de jaarrekening

Zoals aangegeven in ons accountantsverslag zal de komende jaren vanuit de accountantscontrole nog nadrukkelijker aandacht worden gegeven aan fraudepreventie. Het gaat om preventie van fraude door de gemeentelijke organisatie.

In februari 2021 heeft onze beroepsorganisatie de NBA hiervoor een notitie “Best practice maatregelen frauderisicobeheersing voor bestuurders en toezichthouders” ter consultatie uitgebracht. In deze notitie komt nadrukkelijk de rol van bestuurders en toezichthoudende organen zoals de gemeenteraad bij het voorkomen en detecteren van fraude aan de orde. Door de nadruk te leggen op het voorkomen van fraude kunnen de gelegenheden tot fraude afnemen. Dit vraagt om actief toezicht op risico's en beheersmaatregelen ter voorkoming van fraude.

Begin september 2021 is tevens een nieuwe opzet van de controleverklaring ter consultatie uitgebracht. In de nieuwe controleverklaring, die zal ingaan vanaf boekjaar 2022, wordt van de accountants verwacht dat hij expliciete passages opneemt aangaande frauderisicobeheersing en continuïteit.

Zoals opgenomen in het consultatiedocument kunnen bestuurders en toezichthouders diverse maatregelen nemen om frauderisico's te beheersen. De belangrijkste uit het consultatiedocument zijn:

- ▶ Zorgdragen voor een goede ‘Tone at the top’, cultuur en gedrag.
- ▶ Opstellen van diverse anti-corruptiemaatregelen (relaties met afnemers/leveranciers, gedragscodes t.a.v. nevenactiviteiten/geschenken/etc.).
- ▶ Een goede interne beheersing (AO/IB), waaronder een periodieke frauderisicoanalyse.
- ▶ Het organiseren van tegenspraak, controle/compliance functies en diversiteit.
- ▶ Aandacht voor werknemers en bestuursleden (b.v. persoonlijk omstandigheden die kunnen leiden tot druk om fraude te plegen).
- ▶ Periodieke medewerkers tevredenheidsonderzoeken.
- ▶ Fraudemeldpunt en klokkenluidersregeling.
- ▶ Contact en medewerking met uw accountant.
- ▶ Training en opleiding omtrent fraudebewustzijn.
- ▶ Een adequate administratie met aandacht voor (fraude-) risicovolle schattingsposten.
- ▶ Een transparant en integer beloningsbeleid.
- ▶ Een duidelijk plan om te reageren op (het vermoeden van) fraudes.

Voor een andere toelichting op deze maatregelen verwijzen wij naar de best practice. In de bijlage bij de best practice zijn diverse frauderisico's benoemd gerelateerd aan Frauduleuze verslaggeving of het oneigenlijk toe-eigenen van middelen. Deze worden in de theorie en praktijk altijd ingedeeld naar drie omstandigheden (de zogenaamde fraudedriehoek), bestaande uit gelegenheid, druk en rationalisatie zoals hiernaast weergegeven.

Onze rol in relatie tot frauderisicobeheersing

Onze rol als accountant inzake fraude

Zoals weergegeven in de controlestandaarden en onze opdrachtbevestiging ligt de primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en ontdekken van fraude bij zowel de directie, het college als de gemeenteraad. Als accountant zijn wij niet verantwoordelijk en aansprakelijk voor de preventie van fraude. Onze controleopdracht heeft tot doel om vast te stellen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat die het gevolg zijn van fraude of fouten. Het onderkennen van risico's op materiële fraudes (frauderisico's), het uitvoeren van daarop gerichte controlewerkzaamheden en actie ondernemen in het geval van een vermoeden van fraude, is dus een onlosmakelijk onderdeel van de accountantscontrole. Dat gezegd hebbende is het voor de accountant lastig om een daadwerkelijk fraude te identificeren: dit komt doordat de organisatie dagelijks aanwezig is en de accountant niet, doordat fraude gepaard gaat met opgezette plannen om de fraude te verhullen, zoals valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen of het opzettelijk aan de accountant verkeerd voorstellen van zaken. Samenspanning binnen organisaties of met derde partijen maakt dit vraagstuk nog lastiger. Door de kenmerken van fraude is het dus mogelijk dat een controle, ook al is die opgezet en uitgevoerd in overeenstemming met algemeen aanvaarde controlestandaarden, een fraude van materieel belang niet ontdekt.

Voor de organisatie maken wij onze werkzaamheden zichtbaar door het verstrekken van onze fraude- en compliance checklist, het bespreken van en rapporteren over fraude en vanaf 2022 zullen wij hierover communiceren met het maatschappelijk verkeer via onze controleverklaring.

Onze aanbevelingen in relatie tot frauderisicobeheersing

Onze waarnemingen en aanbevelingen inzake de fraudebeheersing

Naast onze controlerende rol hebben wij in het kader van de interim-controle, onze kennis en deze ontwikkeling een aantal bevindingen en aanbevelingen inzake frauderisicobeheersing:

- ▶ De gemeente heeft geen frauderisicoanalyse die door het college is vastgesteld en in de auditcommissie is behandeld.
- ▶ De gemeente/provincie beschikt niet over een klokkenluidersregeling.
- ▶ De gemeente beschikt wel over een gedragscode inzake integriteit ten aanzien van gedeputeerde staten, provinciale staten/ raadsleden, B&W en ambtsdragers.
- ▶ Daarnaast is er geen protocol voor vermoedens van integriteitsschendingen en wordt geen jaarverslag over integriteit opgesteld.
- ▶ Het plan van aanpak Verbijzonderde Interne Controle besteedt geen specifieke/ specifiek aandacht aan fraude.
- ▶ Fraude (preventie) staat wel/niet periodiek op de agenda van de auditcommissie en/of gemeenteraad.
- ▶ Onze compliance checklist is door de organisatie voor 2021 nog niet ingevuld. Dit omdat wij deze nog niet digitaal beschikbaar hebben gesteld.

Advies: het onderwerp fraude is van dusdanig belang dat het verdient om bij de gemeente Bodegraven-Reeuwijk meer op de agenda gezet te worden. Zowel bestuurlijk als in de processen en samenwerking tussen de medewerkers. De bewustwording binnen de ambtelijke organisatie kan op dit punt vergroot worden. Wel zien we dat, voornamelijk vanuit financiën, de organisatie (de preventie van) fraude oppakt en dit risico onderkend binnen de processen inkopen en betalingen, lonen en salarissen en huren en pachten. Hierin schuilt wel een capaciteitsvraagstuk.

Ontwikkelingen met betrekking tot het Sociaal Domein en de controle van de jaarrekening 2021 dan wel 2022

Vanuit onze natuurlijke adviesrol willen wij u attenderen op een aantal ontwikkelingen op het gebied van Sociaal domein. Wij schetsen de ontwikkelingen op hoofdlijnen met als doel u te attenderen op deze ontwikkelingen. Dat betekent ook dat wij geen uitgebreid onderzoek hebben uitgevoerd naar deze onderwerpen of ze specifiek hebben gemaakt voor uw organisatie. U heeft een gedeelte van de taken in het kader van het sociaal domein in delegatie overgedragen aan uitvoeringsorganisatie Ferm Werk. Toch houden wij u graag op de hoogte van de ontwikkelingen binnen het sociaal domein, welke hieronder zijn opgenomen.

Uitspraak resultaatgericht indiceren

Onlangs is er een uitspraak geweest door de Centrale Raad van Beroep (CRvB) inzake een casus met betrekking tot resultaatgericht indiceren. In deze casus is de indicatie van een cliënt voor begeleiding in natura niet langer toegekend in uren, maar in een te behalen resultaat. Uit het ondersteuningsplan blijkt wel welk resultaat moet worden behaald, binnen welke periode, met welke activiteiten en met welke frequentie, maar een tijdsindicatie ontbreekt. De CRvB oordeelt dat een manier van verstrekken die maakt dat een cliënt en een aanbieder niet weten hoeveel, naar tijdseenheden bepaalde, maatschappelijke ondersteuning het college heeft verstrekt, in strijd is met het rechtszekerheidsbeginsel. Dit is voor begeleiding niet anders dan voor huishoudelijke ondersteuning.

Woonplaatsbeginsel Jeugdwet

Het woonplaatsbeginsel in de Jeugdwet regelt welke gemeente (financieel) verantwoordelijk wordt. Het huidige woonplaatsbeginsel is gebaseerd op de woonplaats van de gezagsdrager van een jeugdige. Het nieuwe woonplaatsbeginsel, dat vanaf 1 januari 2022 van toepassing wordt, gaat uit van de woonplaats waar de jeugdige staat ingeschreven op het moment van de zorgvraag. Doel van de wetwijziging is het verminderen van administratieve lasten, het sneller kunnen leveren van zorg en ondersteuning aan jeugdigen en het versterken van preventie. Voor gemeenten en zorgaanbieders betekent de implementatie van het nieuwe woonplaatsbeginsel een behoorlijke (administratieve) verandering. Daarom hebben gemeenten en zorgaanbieders uitgesproken behoefte te hebben aan duidelijke afspraken over de implementatie van het woonplaatsbeginsel om onduidelijkheden en discussie te voorkomen. Om die reden zijn aanvullende afspraken gemaakt die zijn vastgelegd in het convenant. Het convenant is vastgesteld door de VNG-commissie Zorg, Jeugd en Onderwijs.

Wij adviseren de effecten van deze wijziging in kaart te (laten) brengen en uw organisatie voor te bereiden op de veranderende werkwijze.

Handreikingen Wet Inburgering

Om gemeenten handvatten te geven op het gebied van informatievoorziening bij de invoering van de nieuwe Wet inburgering zijn onlangs twee handreikingen verschenen: De handreiking 'Gegevensuitwisseling gemeenten en ketenpartners nieuwe Wet inburgering' en de handreiking 'Leveranciers'. Beide handreikingen helpen gemeenten op weg met de uitwisseling van gegevens tussen landelijke ketenpartners en de afspraken die zij moeten maken met softwareleveranciers. Wij adviseren kennis te nemen van beide handreikingen en waar nodig actie te ondernemen.

Resultaatgerichte indiceringen niet meer toegestaan

Vanaf 2022 nieuw Woonplaatsbeginsel

Nieuwe Wet Inburgering

Wijziging
drempelbedrag
schatkistbankieren

Drempelbedrag verplicht schatkistbankieren

Per 1 juli 2021 is voor gemeenten (en provincies, waterschappen en hun gemeenschappelijke regelingen) met een begrotingstotaal tot € 500 miljoen de drempel voor het verplicht schatkistbankieren verhoogd naar 2% van het begrotingstotaal met een minimum van € 1 miljoen. Wij adviseren de gemeente de beheersingsmaatregelen in het proces schatkistbankieren aan te passen naar het nieuwe drempelbedrag en voor de jaarrekening 2021 gebruik te maken van het nieuwe format voor toelichting van het schatkistbankieren.

Nota activabeleid

Nota activabeleid

In de nota activabeleid is opgenomen dat voor de verwerking van uitgaven voor groot onderhoud per individueel actief wordt bepaald of de componentenbenadering wordt gehanteerd. In overeenstemming met BBV moet de verwerking van uitgaven voor groot onderhoud op stelselmatige wijze worden gevoerd in de administratie. Wij adviseren u de nota activabeleid aan te passen naar een stelselmatige verwerking van de uitgaven voor groot onderhoud.

Relevante vragen
n.a.v. notitie MVA
en asset management

Notitie Materiële vaste activa en asset management

Mede naar aanleiding van de ontwikkelingen in de BBV (zie 2.1), hebben wij kennisgenomen van de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen in de jaarrekening 2020 en de gemeente gevraagd een analyse op hoofdlijnen op te stellen over het assetmanagement dat is geregeld ten aanzien de hoofdcategorieën van de gemeentelijke bezittingen. Op basis van de jaarrekening 2020 betreft dit dan met name woonruimten, bedrijfsgebouwen, grond-, weg- en waterbouwkundige werken, vervoermiddelen en machines/installaties.

Belangrijke vragen vanuit het perspectief van assetmanagement en de notitie MVA betreffen:

- ▶ Zijn alle wezenlijke activa/assets geregistreerd in een activaregister, ook die eventueel off balance staan, geen boekwaarde meer hebben, in het verleden niet geactiveerd zijn en/of weinig/geen boekwaarde meer hebben? In hoeverre zijn inventarisaties hiervan actueel?
- ▶ Bestaan er t.a.v. deze assets actuele beheersplannen? Zo ja, van welk jaar dateren die, hoe worden die geactualiseerd en met welke frequentie?
- ▶ Leiden de beheersplannen tot een (materieel) goede inschatting van de lasten in de jaarrekening en/of begroting en wordt dit intern gemonitord?
- ▶ Hoe zijn deze inschattingen financieel verwerkt/gedekt?
- ▶ Zijn er adequate voorzieningen getroffen voor achterstallig onderhoud danwel zijn de onderhoudskosten adequaat afgedekt in meerjarenperspectief?
- ▶ Zitten hier mogelijk nog (significant) risico's en mogelijke tekorten in?

Wij verzoeken de gemeente Bodegraven-Reeuwijk een goede analyse (position paper) te maken ter onderbouwing van de jaarrekening, zowel t.a.v. een eventuele voorziening achterstallig onderhoud als t.b.v. de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen.

Position Paper
inzake analyse assets
noodzakelijk

3. Bevindingen significante processen

- 3.1 Onze controle
- 3.2. Effectiviteit processen
- 3.3 Detailbevindingen
- 3.4 Belangrijkste verbeterlagen

Onderkende risico's:

- Management override
- EU-aanbestedingen

Per proces toetsen:

- AO/IB
- IT-maatregelen
- VIC

Wij kunnen nog niet altijd steunen op de interne beheersing; onze aanpak is daarmee hoofdzakelijk gegevensgericht

Onze inschatting van de significante risico's

In het kader van de controle van de jaarrekening 2021 en onze aanpak hebben wij een zogenaamde initiële risico-inschatting gemaakt. Wij zien de volgende potentiële risico's in de controle van de jaarrekening van uw gemeente:

- In onze controlestandaarden (NV COS) wordt expliciet het risico van management override (bewuste beïnvloeding door bestuur of management van de jaarcijfers) als belangrijk te onderkennen significant risico benoemd. Als accountant moeten wij in onze werkzaamheden hier specifiek aandacht aan besteden. Wij zijn van mening dat binnen de gemeente de mogelijkheden, om buiten de getroffen interne beheersmaatregelen invloed uit te oefenen op de in de jaarrekening gepresenteerde uitkomsten, beperkt zijn. Om het resterende risico te beperken beoordelen wij schattingsprocessen en bijzondere journaalposten in detail.
- Het niet naleven van de Europese aanbestedingsregels
- Onjuiste waardering bouwgronden in exploitatie
- Het niet kunnen vaststellen van de juistheid van de prijs en prestatielevering van inkoop.

Uitwerking controlestrategie per proces

Voor elk proces beoordelen wij de volgende onderdelen:

- **AO/IB:** Is sprake van een actuele en toereikende procesbeschrijving met voldoende beheersmaatregelen?
- **IT-maatregelen:** Zijn in en rondom het systeem voldoende waarborgen getroffen t.a.v. de betrouwbaarheid van de gegevensverwerking?
- **VIC:** Heeft de VIC de interne beheersmaatregelen getoetst en kunnen wij daar gebruik van maken?

Indien al deze vragen positief kunnen worden beantwoord, is de organisatie optimaal in control en kunnen ook wij gebruik maken van uw eigen interne beheersing. De vaak tijdrovende en gedetailleerde gegevensgerichte werkzaamheden (die achteraf plaatsvinden), kunnen dan beperkt blijven tot een minimum. Vanzelfsprekend geven wij, vanuit onze natuurlijke adviesrol aanbevelingen op welke wijze verbeteringen in de interne beheersing mogelijk zijn. Dit ligt per proces vast in de factsheets en detailbevindingen.

Samenvatting effectiviteit van de processen

In de overzichten op de volgende pagina's geven wij weer in hoeverre de processen voldoen aan de genoemde normen en welke belangrijkste detailbevindingen wij per proces hebben geconstateerd.

De tabel moet zo gelezen worden dat de eerste drie kolommen betrekking hebben op de toereikendheid van de AO/IB en in hoeverre daar op gesteund kan worden. Indien dit niet het geval is, kan dit gecompenseerd worden door de werkzaamheden van de VIC. Als de eerste drie kolommen geen "groen" beeld geven, maar de kolom "VIC" wel, dan is de totaalscore alsnog voldoende. Dit is met de huidige opzet van de VIC wel een conclusie achteraf waarbij gedurende het jaar processen de borging aandacht vraagt.

Op basis van onze uitgevoerde werkzaamheden komen wij op dit moment tot de conclusie dat de beheersorganisatie van de gemeente (voor zover relevant voor de controle van de jaarrekening) in opzet een krappe voldoende scoort, rekening houdend met de uitkomsten van de werkzaamheden van de VIC. Omdat de AO/IB niet altijd goed zijn opgezet of goed werken, kunnen wij voor wat betreft de insteek van onze controle nog niet altijd op de processen steunen. Er zijn in onze aanpak daarom aanvullende gegevensgerichte werkzaamheden noodzakelijk.

3.2 Effectiviteit processen (1/2)

PROCES	Functie-scheiding	AO/IB	ITGC'S	VIC	CONCLUSIE T.A.V. DE CONTROLEAANPAK
Planning & Control			n.v.t.	Geen onderdeel VIC	Er is sprake van een adequaat functionerende planning & control cyclus. Er is voldoende inzicht in afwijkingen van de begroting en er vinden met regelmaat budgetgesprekken plaats. Verbeterruimte is er op het gebied van vastleggingen van datgene wat gebeurt bijvoorbeeld door notuleren acties n.a.v. budgetgesprekken, controle juiste en volledige invoer begroting in de financiële administratie.
Memoriaalboekingen			Decade	Geen onderdeel VIC	Er is voldoende functiescheiding aanwezig: memoriaalboekingen worden gecontroleerd en geparafeerd door een tweede medewerker, echter is niet zichtbaar op welke aspecten de controle is uitgevoerd. In de AO/IB (bijvoorbeeld werkinstructies) is niet vastgelegd waarop toetsing dient plaats te vinden. Een VIC op de memoriaalboekingen vindt niet plaats.
Grondexploitatie			n.v.t.		De organisatie heeft ten tijde van de interimcontrole de grondexploitaties nog niet geactualiseerd. Uit de procesbesprekingen blijkt dat voldoende aandacht is voor functiescheiding in het proces van opstellen van de geactualiseerde grondexploitatieberekening en de verschillenanalyse ten opzichte van vorig jaar en de begroting. Monitoring gedurende het jaar vindt adequaat plaats. Zichtbare betrokkenheid van de projectleider bij de actualisatie en tussentijdse monitoring kan nog explicieter in het proces worden opgenomen.
Inkopen & Aanbesteden			Decade	Onderhanden	In de mandaatregeling zijn de bevoegdheden helder afgebakend. Borging hiervan in een workflow vindt niet plaats. Een verplichtingenadministratie en/of een (volledig) contractenregister wordt niet gevoerd, waardoor monitoring van lopende contracten niet kan plaatsvinden. Doordat inhoudelijke toetsing door de VIC na afloop van het jaar plaatsvindt is pas na afloop van het jaar zicht op eventuele onrechtmatigheden.
Factuurafhandeling en -betaling			Invoicen		Bevoegdheden tot bestellen/inkopen en controle van de facturen/prestatielevering ligt niet overal bij twee verschillende personen (geen functiescheiding). Dit geeft een verhoogd risico op fraude en/of fouten. In de lijn is zichtbaar dat factuurcontrole plaatsvindt. Daarnaast toetst de VIC achteraf voor een steekproef de prestatielevering expliciet. Beperkte vastleggingen in de lijn bemoeilijken de controle van de VIC op dit vlak. Bij het muteren van de crediteuren stamgegevens ontbreekt een preventieve controle door een tweede persoon. Wel hebben wij vastgesteld dat met ingang van 2021 sprake is van een periodieke repressieve controle op de gemuteerde crediteurenstamgegevens.
Personeel			Motion pro	Geen onderdeel VIC	Een preventieve controle door een tweede medewerker op door te voeren salarismutaties is niet aanwezig. Een repressieve controle op de juistheid, volledigheid en rechtmatigheid van de salarismutaties heeft in 2021 niet plaatsgevonden.
Subsidieverstrekingen			Niet getest		In de lijn vindt geen controle door een tweede medewerker plaats om vast te stellen dat de voorgenomen subsidietoekenning in overeenstemming is met de Algemene Subsidieverordening (ASV). Tevens zijn de handelingen die worden uitgevoerd door de contactmedewerker niet zichtbaar vastgelegd om te komen tot toekenning en vaststelling van de subsidie. De VIC voert werkzaamheden uit en stelt achteraf vast dat de verstrekte subsidies conform de ASV zijn.
Verhuur van vastgoed			n.v.t.	Geen onderdeel VIC	De organisatie heeft geen richtlijnen voor de bepaling van de huurprijs, zodat het risico bestaat dat de huurprijs niet in overeenstemming is met de Wet Markt en Overheid. Tevens is geen functiescheiding aanwezig voor het bepalen van de verhuurprijs en het aangaan van de verhuurovereenkomst, de invoer in de administratie en uitvoeren van leegstandscontrole. De werkzaamheden worden allen uitgevoerd door een medewerker van het Team vastgoed.

proces is ontoereikend

proces is toereikend, maar één of meerdere beheersmaatregelen bestaan in de praktijk niet

proces is adequaat/beheersmaatregelen bestaan

3.2 Effectiviteit processen (2/2)

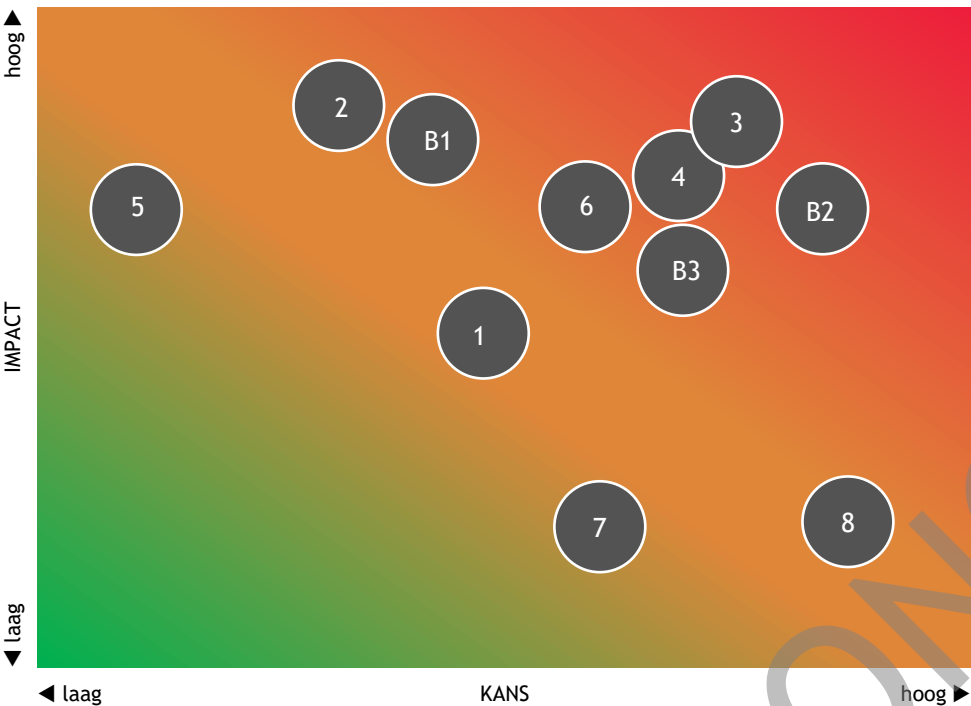
PROCES	Functie-scheiding	AO/IB	ITGC'S	VIC	CONCLUSIE T.A.V. DE CONTROLEAANPAK
Sociaal Domein			n.v.t. RDS		Uit de gesprekken hebben wij begrepen dat gedurende 2021 gewerkt is aan een verbeterslag in het gehele proces van het Sociaal Domein inclusief collegiale toetsing. Wij hebben dit in onze controle nog niet zichtbaar kunnen vaststellen. Het contractmanagement is ondergebracht bij RDS van de gemeente Gouda. De gemeente voert geen werkzaamheden uit noch krijgt ze assurance over de juistheid van de gegevens (contractafspraken) die zijn ingevoerd door RDS. De controle van de betalingen vindt echter plaats aan de hand van de informatie in RDS. Hier bestaat dan ook een zwakte in het proces. De gemeente steunt ten aanzien van het tarief op de controle van de productieverantwoordingen door de accountants van de zorgaanbieders. Tevens is in RDS vastgelegd welk protocol voor de productieverantwoording van toepassing is (regionaal of landelijk). Bij de gemeente Bodegraven-Reeuwijk vindt geen analyse plaats of risico's bestaan inzake het kunnen vaststellen van de prestatielevering op basis van het protocol dat conform contract van toepassing is.
Gemeentelijke belastingen en heffingen			n.v.t. BSGR	Geen onderdeel VIC	Het opleggen, innen en afdragen van gemeentelijke belastingen is uitbesteed aan BSGR. Gemeente doet alleen de afstemming met de BSGR n.a.v. ontvangen (bestuurlijke) rapportages.
Verbonden partijen			n.v.t.	Onder-handen	Gedurende het jaar vinden activiteiten plaats ten aanzien van verbonden partijen die leiden tot inzicht en beheersing hiervan. Eenduidige verslaglegging vindt hier niet van plaats, waardoor het overall inzicht in de risico's en financiële performance van de verbonden partijen bemoeilijkt kan zijn. Jaarlijks wordt door de VIC controles uitgevoerd ten aanzien van transacties met verbonden partijen. Voor 2021 moeten hier nog enige selecties voor worden uitgevoerd, gebruikmakend van de juiste data.
Omgevingsvergunningen			n.v.t. ODMH	Onder-handen	Het proces van omgevingsvergunningen ligt grotendeels bij de ODMH. Vanuit de gemeente vinden periodiek afstemmingen plaats, maar (zichtbare) controles in het proces zijn beperkt. Er is geen OA/IB beschrijving, gemeente doet wel VIC op de juistheid en volledigheid. De VIC is echter nog niet uitgevoerd.
Treasury			n.v.t.	Geen onderdeel VIC	In 2021 is het treasurystatuut geactualiseerd waardoor deze beter aansluit bij de huidige organisatie van Bodegraven-Reeuwijk. Momenteel is sprake van een concept versie.

proces is ontoereikend

proces is toereikend, maar één of meerdere beheersmaatregelen bestaan in de praktijk niet

proces is adequaat/beheersmaatregelen bestaan

3.3 Overzicht van de bevindingen

Hierboven is een grafische weergave opgenomen van onze visie op de mate van kans en impact. Dit hebben wij gedaan voor de kwalitatief en kwantitatief belangrijkste geconstateerde bevindingen. In de bijlagen hebben wij de bevindingen nader toegelicht waarin wij ingaan op de bevinding, het risico voor de organisatie, mogelijke oplossingen ter adressering van de bevindingen en de eventuele gevolgen voor onze accountantscontrole.

Voor de bevindingen die belangrijk zijn én een hoge impact hebben adviseren wij u deze zo spoedig mogelijk te adresseren.

KORTE OMSCHRIJVING BELANGRIJKSTE DETAILBEVINDINGEN	
1	Planning & Control: Onvoldoende zichtbare toetsing en vastleggingen van de totstandkoming van de begroting en begrotingswijzigingen.
2	Grondexploitaties: Onvoldoende zichtbaarheid van uitgevoerde controles en beoordelingen op de (geactualiseerde) exploitatieberekening en monitor.
3	Aanbesteden: Beheersing van de inkoopprocedure in het kader van het al dan niet Europees aanbesteden .
4	Factuurafhandeling: Vaststellen van de prestatielevering (en de juistheid van de prijs) is onvoldoende zichtbaar.
5	Factuurbetaling: Mutaties in crediteurenstamgegevens worden niet in functiescheiding doorgevoerd (muteren en controleren), waardoor een risico op hit en run bestaat. Wel integraal achteraf controle bij uitvoering van de VIC.
6	Factuurafhandeling: Functievermenging tussen bestellen en vaststelling van prestatielevering (in één hand).
7	Sociaal domein: Geen controle door een tweede medewerker op de voorgenomen toekenning van een voorziening.
8	Personeelsproces - Geen interne controle op mutaties in de personeelsadministratie
B1	Er is één superuser-account aanwezig in Invoiceln die niet voldoet aan gestelde policy omtrent het periodiek wijzigen van het wachtwoord.
B2	Superusers Invoiceln en Motion Pro -Twee gebruikers in Invoiceln en een gebruiker in Motion pro met beheer-rechten zijn ook werkzaam in de lijnorganisatie.
B3	Er wordt geen volledige jaarlijkse periodieke restoretest uitgevoerd door de organisatie.

3.4 Belangrijkste verbeterlagen | Planning en Control cyclus

Bevinding	Zichtbaarheid, diepgang en kwaliteit van de Planning en Control Cyclus	KANS: gemiddeld
Jaar van constatering	2019, 2020, 2021	IMPACT: gemiddeld
Onze bevinding	Tijdens de interim controle van 2021 hebben wij extra aandacht gehad voor de Planning en Control Cyclus van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk. Zowel vanuit het perspectief om mogelijk te kunnen steunen op dit proces en anderzijds vanuit onze natuurlijke adviesfunctie. De Gemeente Bodegraven-Reeuwijk heeft aan de hand van een gesprek duidelijk uiteengezet welke werkzaamheden en acties worden verricht om tot een goede begroting en juiste begrotingswijzigingen te komen. Er is sprake van voldoende functiescheiding en controlemomenten. Echter worden deze momenten in het proces niet in alle gevallen formeel vastgelegd. Er is in onvoldoende mate sprake zichtbare controle binnen de Planning en Control Cyclus waardoor door ons de diepgang en kwaliteit van de uitgevoerde werkzaamheden niet kan worden vastgesteld.	
Risico	Dit kan leiden tot onjuiste of onvolledige informatievoorziening omdat in een later stadium mogelijk in onvoldoende mate kan worden achterhaald op basis van welke uitgangspunten en overwegingen de begroting tot stand is gekomen. Dit kan mogelijk een effect hebben op de besluitvorming die gebaseerd is op deze onjuiste of onvolledige informatievoorziening. Ondanks dat dit risico in onze ogen niet het 'grootste' risico is ten aanzien van de jaarrekening, nemen wij dit risico toch mee in de belangrijkste verbeterlagen. Dit heeft er met name mee te maken dat op deze wijze een 'tone at the top' kan worden gerealiseerd welke een positieve invloed kan hebben op de gehele controleomgeving van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk.	
Impact op de controle	Momenteel kunnen wij in onvoldoende mate steunen op de Planning en Control cyclus. Daardoor kunnen wij uit het proces geen zekerheid ontleen en is de begroting slechts beperkt bruikbaar voor het maken van cijferanalyses. Dit leidt ertoe wij de vereiste zekerheid met name dienen te halen uit gegevensgerichte werkzaamheden. Dit zijn werkzaamheden die zowel voor de gemeente als voor het controleteam meer tijd in beslag nemen.	
Onze aanbeveling	Wij adviseren dan ook om in elke fase van dit proces de overwegingen, keuzes en controles die wel aanwezig zijn, vast te leggen zodat de diepgang en de kwaliteit hiervan zichtbaar en toetsbaar is. Wij hebben begrepen dat de gemeente overweegt om gebruik te gaan maken van een workflow systeem waarbij collegeleden aanvragen kunnen doen tot aanpassingen van de begroting. Dit systeem biedt ons inziens mogelijkheden om overwegingen, keuzes en controles zichtbaar vast te leggen. Uiteraard dient hierbij de diepgang en kwaliteit voorop te staan. Een 'vink' zegt namelijk niets als de diepgang en de kwaliteit daarvan niet kan worden vastgesteld.	
Follow up management letter 2020	De toetsing en logging van begrotingswijzigingen vindt in 2021 reeds deels plaats via InvoiceIN. De vastlegging van de actiepunten naar aanleiding van budgetgesprekken wordt met de financieel consultants besproken.	

NORMEN EN VERWACHTINGEN T.A.V. PROCES

- ▶ Actuele AO-beschrijving.
- ▶ Vastgesteld inkoopbeleid en analyse inkoop.
- ▶ Budgethoudersregeling op papier en in systeem.
- ▶ Contract- en/of verplichtingenadministratie.
- ▶ Sluitende interne beheersing op rechtmatigheidsrisico aanbestedingen.
- ▶ Functiescheiding in financieel systeem t.a.v. bestellen/budget/prestatie (3-way match).
- ▶ Sluitende controle betalingsverkeer en crediteurenstamgegevens.
- ▶ Sluitende IT General Controls (ITGC's) rondom het IT-systeem.
- ▶ Verbijzonderde interne controle op interne beheersmaatregelen.
- ▶ Controle op betrouwbaarheid en juistheid van betaallijsten.
- ▶ Interne analyse spendanalyse ([SDO Uitvoering van de controle op aanbestedingsrechtmatigheid](#)).

INSCHATTING INTERNE BEHEERSMAATREGELEN

BEHEERSMAATREGELEN IN HET PROCES	
1. Sluitende interne beheersing op rechtmatigheidsrisico aanbestedingen .	
2. Functiescheiding t.a.v. bestellen/budget/prestatie.	
3. Controle op betaalbestand.	
4. Controle op mutaties crediteurenstamgegevens.	
5. Vastlegging/ aantoonbaarheid van prestatielevering	

BEVINDINGEN EN EFFECT OP ONZE CONTROLEAANPAK

CONCLUSIE	OPMERKINGEN
Opzet en bestaan AO/IB	Geen control in proces op aanbesteden/prestaties, met bekende aanzienlijke rechtmatigheidsfouten op inhuur
Werking AO/IB	Beheersmaatregelen voldoen niet aan alle vereisten. Gegevensgericht worden achteraf gebreken in de processen gemitigeerd door de externe controle
IT-beheersmaatregelen	Superusers met uitgebreide toekenningsrechten in de lijnorganisatie
VIC op proces	VIC is achteraf en vraagt veel ondersteuning door BDO in de controle en vastlegging.
Conclusie proces	Wij kunnen niet volledig steunen op het proces en zien belangrijke risico's ten aanzien van rechtmatigheid.
Conclusie controleaanpak	Een volledig gegevensgerichte controle

(AANVULLENDE) GEGEVENSGERICHTE WERKZAAMHEDEN

- ☐ Controle op de gedetailleerde spendanalyse EU-aanbestedingen door de gemeente ([SDO Uitvoering van de controle op aanbestedingsrechtmatigheid](#)).
- ☐ Omvangrijke steekproef op juistheid lasten en betalingen (VIC)
- ☐ Steekproef ten aanzien van gewijzigde crediteurenstamgegevens
- ☐ Omvangrijke steekproef op prestatielevering (VIC)
- ☐ Controle juistheid activering/exploitatie/onderhoud.

3.4 Belangrijkste verbeterlagen | Inkopen & Aanbestedingen

Bevinding	Beheersing inkoopprocedure (volledigheid Europese aanbestedingen)	KANS: hoog
Jaar van constatering	2019, 2020, 2021	IMPACT: hoog
Onze bevinding	Ten aanzien van het proces aanbestedingen hebben wij, conform voorgaande jaren, het volgende vastgesteld: 1. De gemeente beschikt niet over een, actuele, verplichtingenadministratie. 2. De adviseur inkoop en aanbestedingen wordt niet altijd geconsulteerd. 3. In het verleden is sprake geweest van materiële onrechtmatigheid binnen het aanbestedingsproces.	
Risico	Als gevolg van deze constatering, loopt de gemeente Bodegraven-Reeuwijk het risico dat inkopen worden gedaan die onterecht niet Europees zijn aanbesteed. De adviseur inkoop en aanbestedingen wordt niet in alle gevallen geconsulteerd en bij de budgethouders ontbreekt het overzicht ten aanzien van aanbestedingsrechtigheid. Gezien de materiële onrechtmatigheden ten aanzien van Europese aanbestedingen in het verleden is sprake van hoog risico voor de gemeente dat dergelijke situaties zich nogmaals voordoen.	
Impact op de controle	Doordat sprake is van subjectiviteit en sprake is van materiële fouten in het verleden, is ten aanzien van onze controle sprake van een significant risico op het gebied van aanbestedingsrechtmatigheid. Dit houdt wederom in dat wij de controle gegevensgericht zullen insteken.	
Onze aanbeveling	Wij adviseren u de volgende maatregelen te implementeren: 1. De verplichte, zichtbare, consultatie van de adviseur inkoop en aanbestedingen bij een beoogde inkoop boven een nader te bepalen bedrag. In een geautomatiseerde toepassing zou een bestelling pas definitief kunnen zijn indien de adviseur inkoop en aanbestedingen zijn of haar akkoord heeft gegeven ten aanzien van deze bestelling in het kader van de aanbestedingsrechtmatigheid. Op deze manier wordt voorkomen dat bestellingen worden gedaan die niet passend zijn. 2. Een verplichtingenadministratie. Door deze te introduceren is de adviseur inkoop en aanbestedingen op de hoogte van de verplichtingen die aanwezig zijn binnen de organisatie. Hierdoor kan controle plaatsvinden op reeds aangegane verplichtingen (repressief) maar kan deze informatie ook gebruikt worden ten aanzien van de eerste aanbeveling (preventief).	
Follow up management letter 2020	U heeft aangegeven dat de verplichtingenadministratie nog niet verplicht is gesteld maar dat het proces inkopen en aanbestedingen wel uw aandacht heeft.	

3.4 Belangrijkste verbeterlagen | Factuurafhandeling en -betaling

Bevinding	Prestatielevering	KANS: hoog
Jaar van constatering	2019, 2020, 2021	IMPACT: hoog
Onze bevinding	Ten aanzien van de prestatielevering hebben wij, conform voorgaande jaren, de volgende 2 bevindingen: 1. Ten eerste bestaat de mogelijkheid dat de besteller van goederen ook de prestatielevering vaststelt. 2. Ten tweede worden de prestatieleveringen gedurende het autorisatieproces niet altijd onderbouwd (geen bewijs van prestatielevering).	
Risico	Doordat de mogelijkheid bestaat dat de besteller ook de prestatielevering vaststelt, loopt de gemeente een verhoogd risico op fraude. Het is hierbij namelijk mogelijk dat diensten of goederen worden besteld op naam van de gemeente terwijl deze niet voor de gemeente zijn bedoeld. Doordat daarnaast de prestatieleveringen gedurende het autorisatieproces niet altijd worden onderbouwd, bestaat het risico dat de rechtmatigheid van de verantwoorde lasten niet in alle gevallen te onderbouwen zijn.	
Impact op de controle	Doordat hier onder andere sprake is van een fraude risico en een leemte in de AOIB, dienen wij aanvullende gegevensgerichte werkzaamheden uit te voeren om voldoende zekerheid te krijgen dat geen sprake is geweest van materiële fraude en dat geen sprake is van materiële onrechtmatigheden voortvloeiend uit de leemtes in de AOIB. De VIC wordt hierbij als verzamelmiddel gebruikt.	
Onze aanbeveling	Wij adviseren u bij elke vaststelling van de prestatielevering een onderbouwing van deze prestatielevering toe te voegen aan de vaststelling. Daarnaast adviseren wij u altijd een 4-ogen principe in te richten bij de controle op de prestatielevering. Zonder een zichtbare onderbouwing van de prestatielevering kan immers ook nooit een controle op de vaststelling van deze prestatielevering plaatsvinden.	
Follow up management letter 2020	Wij hebben begrepen dat het team financiën bezig is om een leidraad op te stellen ten aanzien van de prestatieleveringen. Hierin wordt onder andere uiteengezet wat als prestatielevering kan fungeren. Hierbij wordt aangegeven dat de gemeente bezig is om dit proces op een efficiënte maar ook werkbare wijze te verbeteren. Dit punt wordt daarnaast meegenomen bij de inrichting van het nieuwe financieel pakket welke per 01-01-2023 operationeel zal zijn.	

3.4 Belangrijkste verbeterlagen | Personeelsproces

Bevinding	Functievermenging personeelsproces	KANS: hoog
Jaar van constatering	2019, 2020, 2021	IMPACT: laag
Onze bevinding	Wij hebben, conform voorgaande jaren, vastgesteld dat ten aanzien van het personeelsproces sprake is van functievermenging. Er is slechts een personeelsmedewerker, die tot aan het moment van betalen alle rechten heeft.	
Risico	Doordat een medewerker in feite ‘alles’ kan, met uitzondering van het verrichten van betalingen, onderkennen wij een risico ten aanzien van mutaties die niet juist of niet tijdig zijn doorgevoerd waardoor te veel (of te weinig) salaris wordt uitbetaald.	
Impact op de controle	Wij zullen de lonen en salarissen gegevensgericht controleren.	
Onze aanbeveling	Wij adviseren u een van de volgende procesverbeteringen te implementeren: 1. Een preventieve controle (4-ogen principe) op de doorgevoerde mutaties in de personeelsadministratie voor uitbetaling. 2. Het opstellen van een standenregister. Aangezien er wel sprake is van controle technische functiescheiding tussen de personeelsadviseur, die de input levert aan de personeelsmedewerker ten aanzien van mutaties inzake in- en uitdienst treden, en de personeelsmedewerker, is het mogelijk om de personeelsadviseur (of het team financiën op basis van de input van de personeelsadviseur) een standenregister te controleren aan de hand van de door de personeelsadviseur aangedragen mutaties. Naast bovenstaande aanbevelingen	
Follow up management letter 2020	U heeft tijdens gespreken met betrekking tot het personeelsproces aangegeven zich zeer bewust te zijn van deze leemte in de AOIB.	

4. Informatiebeveiliging

4.1 IT-beheersing

4.2 Bevindingen IT-beheersing

4.3 Actuele IT-ontwikkelingen

Inleiding

In dit hoofdstuk rapporteren wij eerst over onze bevindingen ten aanzien van de beheersing rond de voor de jaarrekeningcontrole relevante applicaties. Aanvullend geven wij vanuit onze natuurlijke adviesrol een aantal ontwikkelingen mee op het gebied van IT. Deze ontwikkelingen zijn niet altijd direct gerelateerd aan onze controle van de jaarrekening, maar wel van belang voor uw bedrijfsvoering. Wij schetsen in deze managementletter de ontwikkelingen op hoofdlijnen met als doel u te attenderen op deze ontwikkelingen. Dat betekent ook dat wij geen uitgebreid onderzoek hebben uitgevoerd naar deze onderwerpen. Waar relevant, zijn ze specifiek gemaakt voor uw organisatie.

IT-werkzaamheden en onze controlerende rol

Ingevolge artikel 2:393, lid 4 BW, dient de accountant in zijn verslag aandacht te besteden aan de bevindingen die naar voren zijn gekomen uit de beoordeling van de automatiseringsomgeving wat betreft de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking.

Wij benadrukken dat onze jaarrekeningcontrole gericht is op het geven van een oordeel omtrent de jaarrekening zelf en zich niet primair richt op het doen van uitspraken omtrent de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of van onderdelen daarvan. De IT-auditwerkzaamheden zijn geïntegreerd in de controleaanpak van de jaarrekening.

Het inzicht in de betrouwbare werking van ICT-systemen en applicaties en het gebruik daarvan door de organisatie, vormen een onderdeel van de kwaliteit van de interne beheersing en de administratieve organisatie. Algemene IT-beheersmaatregelen rond uw kritieke systemen leveren daarnaast een belangrijke bijdrage aan het mitigeren van de risico's op ongeautoriseerde wijzigingen, ongeautoriseerde handelingen en het optreden van verstoringen met impact op de gegevensverwerking.

De bevindingen zoals gerapporteerd in deze management letter zijn gericht geweest op het beoordelen van de opzet en het vaststellen van het bestaan van algemene IT-beheersmaatregelen. Wij hebben in samenwerking met onze IT-auditors een aantal van deze maatregelen beoordeeld voor Decade Financials, Motion Pro en InvoiceIN. Dit om de impact van de risico's van ongeautoriseerde wijzigingen, ongeautoriseerde handelingen en verstoringen te kunnen vaststellen voor die systemen die gekoppeld zijn aan de voor ons relevante processen en posten (zie hoofdstuk 3).

Op het moment dat de intern getroffen algemene IT-beheersmaatregelen rondom de applicaties in scope niet (bewijsbaar) voldoende aanwezig zijn, zijn in het kader van de controle van de jaarrekening 2021 aanvullende (gegevensgerichte) werkzaamheden noodzakelijk om aan te tonen dat er zich geen risico's of fouten hebben voorgedaan.

Professionalisering van IT-beheersing

Ten aanzien van IT-beheersing zien wij dat gemeente Bodegraven-Reeuwijk de nodige tijd en middelen investeert om verder in control te komen binnen deze geautomatiseerde gegevensverwerking. De maatregelen die wij hebben getoetst omtrent de IT General Controls (logische toegangsbeveiliging, wijzigingsbeheer en continuïteit) laten zien dat u de afgelopen jaren stappen zet en bezig bent om verscheidene verbeteringen te implementeren. Een transitie die in regulier meerdere controle-cycli duurt.

Wij beoordelen de betrouwbaarheid en continuïteit IT voor zover relevant voor de controle van de jaarrekening

Beoordeelde systemen:

- ▶ Decade Financials
- ▶ Motion Pro
- ▶ InvoiceIN

De gemeente heeft een verdere verbetering van de IT-beheersing voor ogen

4.2 Bevindingen IT-beheersing | Decade Financials

Logische toegangs-beveiliging Decade Financials (criteria 1 en 2) nog (deels) ontoereikend

PROCES	2021	2020	KORTE OMSCHRIJVING RESULTATEN	
1. Procedure autorisatiebeheer			1	Formele procedures omtrent toekenning en wijzigingen van autorisaties ontbreken. Verder bestaan er geen vastgestelde normposities waaruit ontworpen functiescheidingen of kritieke autorisaties blijken en als basis dienen voor de toekenning en controle op autorisaties.
2. Periodieke controle op juistheid ingerichte autorisaties			2	Er is een periodieke review uitgevoerd op de juistheid van autorisaties en actieve gebruikers voor de teams binnen de gemeente. Een zichtbare gerichte periodieke review voor Decade Financials op actieve gebruikers en autorisaties ontbreekt nog.
3. Identificatie van gebruikers voor toegang tot systemen en data			3	Geen bevindingen. De aanwezige accounts zijn persoonsgebonden en generieke accounts zijn verklaarbaar vanuit gebruikersdoeleinden.
4. Wachtwoordbeleid (authenticatie)			4	De (SSO-)wachtwoordeisen in Decade Financials voldoen grotendeels aan de minimaal te stellen eisen vanuit BDO. Er zijn geen gebruikers uitgezonderd van het periodiek wijzigingen van het wachtwoord, wat positief is.
5. Administrator- en superuser-accounts			5	Geen bevindingen. In Decade Financials zijn uitsluitend gebruikersaccounts actief met beheerrechten welke alle behoren tot de afdeling ICT.
6. Wijzigingenbeheer updates			6	Geen bevindingen. Wel advies om het proces inzake change management te formaliseren.
7. Gescheiden omgevingen (ontwikkel-test-productie)			7	Geen bevindingen. De aanwezige accounts zijn persoonsgebonden en generieke accounts zijn verklaarbaar vanuit gebruikersdoeleinden.

onvoldoende

verbeterpunten

voldoende

4.2 Bevindingen IT-beheersing | InvoiceIN

Logische toegangs-
beveiliging InvoiceIN
(criteria 1,2,4 en 5)
nog (deels)
ontoereikend

PROCES	2021	2020	KORTE OMSCHRIJVING RESULTATEN	
1. Procedure autorisatiebeheer			1	Formele procedures omtrent toekenning en wijzigingen van autorisaties ontbreken. Verder bestaan er geen vastgestelde normposities waaruit ontworpen functiescheidingen of kritieke autorisaties blijken en als basis dienen voor de toekenning en controle op autorisaties.
2. Periodieke controle op juistheid ingerichte autorisaties			2	Er is een periodieke review uitgevoerd op de juistheid van autorisaties en actieve gebruikers voor de teams binnen de gemeente. Een zichtbare gerichte periodieke review voor InvoiceIN op actieve gebruikers en autorisaties ontbreekt nog.
3. Identificatie van gebruikers voor toegang tot systemen en data			3	Geen bevindingen. De aanwezige accounts zijn persoonsgebonden en generieke accounts zijn verklaarbaar vanuit gebruikersdoeleinden.
4. Wachtwoordbeleid (authenticatie)			4	De (SSO-)wachtwoordeisen in invoiceIN voldoen grotendeels aan de minimale te stellen eisen vanuit BDO. Er is één generieke superuser-account uitgezonderd van het periodiek wijzigingen van het wachtwoord.
5. Administrator- en superuser-accounts			5	Er is een beperkt aantal gebruikers met beheerrechten actief welke formeel werkzaam zijn vanuit de lijnorganisatie en geen onderdeel van de afdeling ICT. Zij kunnen derhalve mogelijk facturen goedkeuren of zich hiertoe rechten toe-eigenen. Handelingen in de inkoopfacturenstroom worden gelogd in het systeem.
6. Wijzigingenbeheer updates			6	Geen bevindingen. Wel advies om het proces inzake change management te formaliseren.
7. Gescheiden omgevingen (ontwikkel-test-productie)			7	Geen bevindingen. Er zijn gescheiden omgevingen aanwezig voor test- en productie.

onvoldoende

verbeterpunten

voldoende

Logische toegangs-
beveiliging Motion Pro
(criteria 1,2,en 5) nog
(deels) ontoereikend

PROCES	2021
1. Procedure autorisatiebeheer	
2. Periodieke controle op juistheid ingerichte autorisaties	
3. Identificatie van gebruikers voor toegang tot systemen en data	
4. Wachtwoordbeleid (authenticatie)	
5. Administrator- en superuser-accounts	
6. Wijzigingenbeheer updates	
7. Gescheiden omgevingen (ontwikkel-test-productie)	

KORTE OMSCHRIJVING RESULTATEN	
1	Formele procedures omtrent toekenning en wijzigingen van autorisaties ontbreken. Verder bestaan er geen vastgestelde normposities waaruit ontworpen functiescheidingen of kritieke autorisaties blijken en als basis dienen voor de toekenning en controle op autorisaties.
2	Er is een periodieke review uitgevoerd op de juistheid van autorisaties en actieve gebruikers voor de teams binnen de gemeente. Een zichtbare gerichte periodieke review voor Motion Pro op actieve gebruikers en autorisaties ontbreekt nog.
3	Geen bevindingen. De aanwezige accounts zijn persoonsgebonden en generieke accounts zijn verklaarbaar vanuit gebruikersdoeleinden.
4	Aan alle wachtwoordeisen wordt voldaan gesteld vanuit het BDO password policy. Er zijn geen gebruikers uitgezonderd van het periodiek wijzigen van het wachtwoord.
5	De superuser heeft een rol in het financiële proces en deze taak is niet belegd bij IT.
6	Geen bevindingen. Wel advies om het proces inzake change management te formaliseren.
7	Geen bevindingen. Er zijn gescheiden omgevingen aanwezig voor test- en productie.

■ onvoldoende
 ■ verbeterpunten
 ■ voldoende

4.2 Bevindingen IT-beheersing | Continuïteit

Continuïteit (criteria 3)
nog ontoereikend

PROCES	2021	2020	KORTE OMSCHRIJVING RESULTATEN	
1. Fysieke toegangsbeveiliging			1	Geen bevindingen.
2. Back-up & monitoring			2	Geen bevindingen.
3. Periodieke hersteltest (of uitwijk)			3	Er wordt geen volledige jaarlijkse volledige periodieke restoretest uitgevoerd door de organisatie. Wel is er gedurende 2021 een VM succesvol gerestored welke gebruikt wordt voor de applicatie Invoiceln.

onvoldoende

verbeterpunten

voldoende

Aandachtspunten inrichting nieuwe financiële applicatie

Aandachtspunten bij inrichting van nieuwe financiële applicatie

Wij hebben vernomen dat de ontwikkeling van de applicatie Decade op termijn wordt uitgefaseerd (alleen wetmatige wijzigingen worden nog doorgevoerd). Daarom heeft de gemeente Bodegraven-Reeuwijk besloten een nieuwe financiële applicatie aan te besteden en te implementeren. Planning is dat de gemeente op 1 december 2022 live wil gaan en dan boekjaar 2023 in het nieuwe systeem (Unit4) wordt geadministreerd.

Wij willen benadrukken dat belangrijke controles zoals functiescheiding (4-ogenprincipe) tussen codeur en fiatteur mooie kansen biedt om verder in-control te komen. Vanuit controleperspectief willen wij graag een aantal belangrijke aandachtspunten meegeven die hier nog aan bij kunnen dragen:

- ▶ Bepalen van functiescheiding in de gebruikers rollen/autorisaties;
- ▶ Inrichting van adequate wachtwoordeisen voor (betreft: Single-Sign-On, geen accounts vrijgesteld van verplicht wachtwoord wijzigen);
- ▶ Inrichten van audit-trails op mutaties aan workflow-inrichting en fiatteerregels per bestelling/factuur in de datawarehouse-tool;
- ▶ Periodieke controle op inkoopfacturen die niet conform het reguliere inkoopproces zijn gelopen in datawarehouse-tool;
- ▶ Integratie van inkoopregistratie met het contractmanagement (t.b.v. spend-analyses);
- ▶ Inrichten van autorisatiebeperkingen op de memoriaalboekingen.

Bij een overgang van Decade naar een nieuwe financiële applicatie dienen uiteraard ook werkzaamheden en vastleggingen gedaan te worden om te borgen dat de overzetting van data volledig en juist is. In het kader van de jaarrekeningcontrole is dit tevens van belang om te voorkomen dat het achteraf tot problemen ten aanzien van de betrouwbaarheid leidt. Hieronder hebben wij een aantal belangrijke aandachtspunten opgenomen om grip te krijgen op de conversie van data.

- ▶ Het in kaart brengen van de belangrijkste registraties (scope van registraties zoals: Memorialen, Saldibalans etc.);
- ▶ Het opstellen van een conversieplan voor het overzetten (type overzetting zoals bijv. opschonen en verrijken van data);
- ▶ Het bepalen van een controle-aanpak om betrouwbaarheid (volledigheid en juistheid) van conversiedata vast te stellen;
- ▶ Het laten uitvoeren van een onafhankelijke review op het conversiedossier om daarmee de betrouwbaarheid van de conversie vast te stellen.

Graag denken wij tijdig met u mee over de impact van deze aandachtspunten, zodat geborgd kan worden dat uitkomsten van het nieuwe systeem dienstbaar zijn aan de interne (en externe) controle.

Aandachtspunten conversie nieuwe financiële applicatie

Cybersecurity en netwerk inbraak

Cybersecurity is anno 2021 een hottopic. Waar het Helmondse bedrijf Senzer nog ontsnapte aan afpersing door Russische criminelen, betalen andere ondernemingen soms miljoenen aan losgeld. Gesteld kan worden dat het niet de vraag is of uw organisatie ooit te maken krijgt met cybersecurity of netwerk inbraak, maar wanneer. Om die reden is het goed om uw organisatie niet enkel in te richten op het voorkomen van dergelijke criminaliteit, maar ook voor te bereiden indien dit zich voordoet. Uit ervaring is gebleken dat een aantal zaken belangrijk zijn om vooraf te organiseren. Ook dienen specifieke IT maatregelen geïmplementeerd te worden.

Vooraf te organiseren:

Wij raden aan om hierin kennis te nemen van de [Baseline Informatiebeveiliging Overheid](#) (hoofdstuk 17). Hieronder geven wij een aantal tips welke mogelijk ook voor gemeente Bodegraven-Reeuwijk van belang zijn:

- Identificeren van de belangrijkste informatie assets (zogenoemde kroonjuwelen) binnen uw organisatie
- De inrichting van de crisisorganisatie;
- Het opstellen van een up-to-date business continuïteitsplan;
- Het opstellen van een disaster recovery plan met draaiboek waarin de verschillende fasen van herstel zijn opgenomen (eerste uren, dagen, weken en nazorg). Hierbij zijn belangrijke aandachtspunten onder andere:
 - Prioriteiten bepalen ten aanzien van de continuïteit van de bedrijfsvoering;
 - Het maken van een melding bij de Autoriteit Persoonsgegevens ingeval van persoonsgegevens;
 - Een communicatieplan (stakeholders);
 - Externe ondersteuning (specialist);
 - Het doen van aangifte

Minimaal te treffen IT maatregelen op basis van ervaringen Senzer:

De Senzer casus heeft ons geleerd om minimaal de volgende maatregelen (o.a. uit de BIO) te treffen:

- Het bewaren van offline back-ups naast netwerk back-ups (hoofdstuk 12.3);
- Het regelmatig testen van deze offline back-ups (hoofdstuk 12.3);
- Het invoeren van netwerk segmentatie (hoofdstuk 13.1);
- Het toepassen van multi-factor authenticatie (hoofdstuk 9.4);
- Permanente monitoring op systeemlogging en dataverkeer (hoofdstuk 12.4);
- Het overzetten van websites naar een beveiligde verbinding. Adequate configuraties van bijvoorbeeld beveiligingscertificaten, <https://>, DNSSEC en TLS-configuraties (hoofdstuk 13.2);
- Zorgdragen dat wachtwoorden en toegangsrechten op een juiste wijze worden beheerd (hoofdstuk 9);
- Software tijdig updaten (hoofdstuk 12.1).

Uiteraard merken wij hierbij op dat de keuze voor maatregelen te allen tijde een afweging blijft tussen veiligheid, betaalbaarheid en werkbaarheid binnen de organisatie. De set aan maatregelen zal hiermee tussen organisaties verschillen, afgestemd op de specifieke behoeften.

5. Bevindingen interne controle

5.1 Verbijzonderde Interne controle

Interne beheersing niet altijd voldoende zichtbaar/aantoonbaar. Welke ambities heeft uw gemeente?

Three Lines of Defense-model als referentiekader

Wij onderschrijven de gemaakte keuzes en herkennen de 3L

Doorontwikkeling van de VIC op processen, maar ook in de aansturing van de interne controle via een PDCA cyclus is aan te bevelen.

Inleiding

Ten behoeve van het realiseren van de doelstellingen en het sturend vermogen van de gemeente is het van groot belang dat de processen in de basis op orde zijn, vanuit een goed werkend instrumentarium 'plan-do-check-act' (PDCA). Het controlebewustzijn van medewerkers en een systeem van interne controles, gebaseerd op een gedegen risico-inschatting moet zijn gewaarborgd. Wij constateren dat Bodegraven- Reeuwijk stappen heeft gezet in de beheersing, maar net als veel andere gemeenten nog in ontwikkeling is om binnen alle relevante processen de interne beheersing op het gevraagde niveau te krijgen. Dit betekent niet dat uw gemeente niet in control is, maar wel dat interne beheersingsmaatregelen niet altijd zichtbaar/aantoonbaar in de processen en systemen zit en dus de interne/externe controle hier niet op kan steunen. In deze managementletter geven wij praktische handvatten om de interne beheersing nog verder te optimaliseren, rekening houdend met de omvang van uw organisatie.

Wij gaan graag in de komende periode met de gemeente in gesprek om deze adviezen nader te bespreken. Onze aandachtspunten met betrekking tot interne beheersing en interne controle zijn in paragraaf 3.2 en 3.3 opgenomen.

Three Lines-model

In de theorie van governance, bedrijfsvoering en risicomanagement wordt vaak het zogenaamde Three Lines-model (3L) als referentie- en inrichtingsmodel gehanteerd. Bij het overgrote deel van gemeenten heeft dit model een plek in de organisatie. Dit referentiemodel is meer dan alleen een organisatiestructuur en het benoemen van rollen. Het is een (internationaal gangbare) manier van (samen)werken en denken die kan bijdragen aan het versterken van de interne beheersing en het managen van risico's, inclusief het verlagen van de 'cost of control'. De huidige opzet van de 3L is in de organisatiestructuur van Bodegraven-Reeuwijk minder zichtbaar in lijn met de organisatiestructuur met zelfsturende teams. Vanzelfsprekend toetsen wij de structuur en taken niet specifiek, maar beoordelen wij de ondersteunende processen en adviseren wij (vanuit onze natuurlijke adviesrol) over planning & control en risicomanagement. Vanuit onze controle constateren wij dat door het niet altijd zichtbaar en aantoonbaar zijn van de controlehandelingen in de 1e en 2e lijn een zwaarder beroep gedaan wordt op de 3e lijn, de (externe) VIC. Doorontwikkeling van de VIC is binnen de organisatievisie daarom van belang.

Aanbevelingen (verbijzonderde) interne controle

Wij constateren dat de (externe) VIC in de uitvoering van haar werkzaamheden nu primair gericht is op het uitvoeren van de voor de jaarrekeningcontrole relevante processen en posten. Dit doet de VIC middels (gegevensgerichte) test aantallen, die in overleg tussen accountant en VIC zijn afgestemd. Wij zien dat de VIC in haar aanpak nog niet expliciet en gedocumenteerd kennisneemt van het proces en daarmee niet een complete controleaanpak plant en uitvoert. Daarbij komt dat de VIC in effectiviteit en efficiency kan groeien door een verbetering van de communicatie met en de aanlevering door de diverse teams. Daarin kan de VIC meer sturend zijn door een PDCA-cyclus op te zetten zodat het leereffect versterkt wordt. Een belangrijke eerste stap is onzes inziens om de VIC planmatiger aan te pakken en te plannen zodat de verschillende teams in deze planning meegenomen kunnen worden.

Voor de rechtmatigheidsverantwoording door het college adviseren wij de VIC het sluitstuk te laten vormen voor de verantwoording op rechtmatigheid. Dit vraagt van de VIC een compleet controleplan dat gestructureerd in samenspraak met de rest van de organisatie wordt uitgevoerd.

Bijlage

Detailbevindingen uit voorgaande jaren per proces

Proces	Bevinding	Impact op controle	Advies	Wijzigingen t.o.v. 2020
Planning en Control cyclus	Gemeente Bodegraven-Reeuwijk heeft aan de hand van een gesprek duidelijk uiteengezet welke werkzaamheden en acties worden verricht om tot een goede begroting en juiste begrotingswijzigingen te komen. Er is sprake van voldoende functiescheiding en controlemomenten (collegiale toetsing) alleen worden deze momenten in het proces niet formeel vastgelegd. Een controle op de juistheid van de ingevoerde begroting ontbreekt. Er vinden geen formele maandelijkse budgetgesprekken plaats die worden vastgelegd in een besprekingsverslag met actiepuntenlijst.	Weinig impact op onze controle. Interne beheersingsmaatregelen zijn niet vastgelegd in dit proces. Budgetgesprekken vinden plaats maar zijn inzake de follow up niet door ons te controleren. Dit betekent dat wij de begroting niet als leidraad kunnen gebruiken voor eventuele cijferanalyses (uitgaven t.o.v. de begroting en afwijkingen beoordelen). Dit kan niet omdat wij de betrouwbare totstandkoming van de begroting niet hebben kunnen vaststellen. Wij zullen derhalve gegevensgericht meer werkzaamheden uitvoeren (conform voorgaande jaren).	Vastleggen van de huidige procedure in AO/IB beschrijving waarbij: • IB maatregelen beschreven worden (wie controleert wat etc.); • Budgetgesprekken als IB maatregel gedefinieerd worden en worden vastgelegd waarbij follow up te volgen is; • Betrokkenheid van de VIC in dit proces (a.d.h.v. opgesteld VIC-plan).	Geen belangrijke wijziging
Memoriaalboekingen	Memoriaalboekingen worden door de gemeente aangewezen medewerkers ingevoerd. Een andere medewerker controleert de memoriaalboeking. Uit de vastlegging blijkt echter niet op welke onderdelen de controle door de tweede medewerker heeft plaatsgevonden.	Doordat het niet zichtbaar is op welke elementen (en met welke diepgang) de memoriaalboeking is gecontroleerd kunnen wij niet steunen op de potentiële interne beheersingsmaatregel. Op basis van onze controlestandaarden is reeds een significant risico onderkend op een zogenaamd risico voor management override. Dit risico wordt niet verlaagd door de beperkte zichtbaarheid van de potentiële interne beheersingsmaatregel die binnen uw organisatie aanwezig is in dit proces.	Wij adviseren voor de controle van de memoriaalboekingen door een tweede medewerker vast te leggen in een AO/werkinstructie op welke aspecten van de memoriaalboekingen de controle dient in te gaan (normpositie). Tevens adviseren wij een controle door de VIC uit te laten voeren op de juistheid van de doorgevoerde memoriaalboekingen.	Geen belangrijke wijziging
Grondexploitatie	Binnen het grondexploitatieproces is sprake van voldoende functiescheiding. Een aandachtspunt is de zichtbaarheid van uitgevoerde controles en beoordelingen door bijvoorbeeld de projectleider op de (geactualiseerde) grondexploitatie-berekening en de opgestelde monitor grondexploitatie waardoor wij gebruik kunnen maken van de interne beheersingsmaatregelen.	Op dit moment zullen wij zelf meer gegevensgerichte werkzaamheden moeten uitvoeren omdat controlewerkzaamheden beperkt worden vastgelegd en verbijzonderde interne controle op het schattingsproces nagenoeg niet plaatsvindt. Dit proces wordt door ons al als een significant proces beschouwd met significante risico's voor de waardering. Wij vragen aandacht voor een voldoende uitvoering van de VIC op mutaties in deze grondexploitatie.	Vastleggen van de huidige procedure in AO/IB beschrijving waarbij: • IB maatregelen beschreven worden (wie controleert wat etc.); • voortgangsgesprekken als IB maatregel gedefinieerd worden en worden vastgelegd waarbij follow up te volgen is. • Bespreking van de monitor grondexploitatie te documenteren inclusief de besproken punten. • Aanvullend de waardering van de grondexploitatie betrekken in de VIC.	Geen belangrijke wijziging

Proces	Bevinding	Impact op controle	Advies	Wijzigingen t.o.v. 2020
Inkopen goederen en diensten - Europees aanbesteden	De gemeente beschikt niet over een verplichtingenadministratie. Een volledig up-to-date contractenregister is ook niet aanwezig. Voor inhuur wordt (niet altijd) de procedure gevolgd dat voor inkopen > € 10.000 het inkoopstrategieformulier wordt ingevuld. Een controle of voor deze inkopen ook het inkoopstrategieformulier is ingevuld vindt niet plaats. Voor inkopen < € 10.000 is geen formele procedure aanwezig. Geraamde inkopen en investeringen > € 50.000 worden opgenomen in de inkoopkalender. Vaststelling vindt plaats door het college. Een interne check of de inkoopkalender volledig is vindt niet zichtbaar plaats. De controle op inkopen en aanbestedingen is onderdeel van de VIC. Bij het schrijven van deze rapportage was deze controle nog niet gestart en uitgevoerd. Derhalve nog geen conclusie kunnen formuleren omtrent de kwaliteit van deze verbijzonderde interne controle.	Voor 2020 zal met name gegevensgericht gecontroleerd worden waarbij het opstellen van een spendanalyse op de uitgaven per crediteur zal moeten worden uitgevoerd waarbij de uitgaven per leverancier over de afgelopen vier jaar in kaart worden gebracht. Alle uitgaven per crediteur groter dan € 200.000 moeten worden geanalyseerd of contract is aanbesteed of aanbesteed had moeten worden. Tevens zal er een steekproef uitgevoerd moeten worden op de facturen die behoren tot de creditoren < € 200.000 waarbij vastgesteld dient te worden of deze kosten terecht niet Europees aanbesteed zijn. Wij zullen het (aangepaste) werkprogramma voor het uitvoeren van de spendanalyse binnenkort met een medewerker van uw organisatie bespreken.	Vastleggen van de huidige procedure in AO/IB beschrijving waarbij: • IB maatregelen beschreven worden (wie controleert wat etc.); • risico's worden gedefinieerd. • Integratie van de verplichtingenadministratie en het contractenregistratie. Naast de reguliere AO/IB beschrijving vragen wij aandacht voor de totstandkoming van een volledig contractenregister waarbij gewaarborgd dient te worden dat: • deze volledig is (vanuit de huidige organisatie) • Volledig blijft (procedures opstellen).	Geen belangrijke wijziging
Factuurafwikkeling en -betaling	De huidige inrichting van de administratie in Invoiceln dwingt geen functiescheiding af tussen de inkoper en de persoon die akkoord geeft op de factuur voor de prestatie. Tevens is niet zichtbaar hoe de juistheid van de prijs is vastgesteld bij het goedkeuren van de factuur. Hierdoor loopt de gemeente een verhoogd risico op fraude (bestelling en accordering van goederen t.l.v. de rekening van de gemeente zonder dat deze goederen bestemd zijn voor de gemeente). Prestatieleveringen worden niet onderbouwd (bewijs van prestatielevering). De VIC controleert achteraf of prestatie terecht is vastgesteld. Achterliggende informatie wordt opgevraagd bij de resultaatverantwoordelijke. Bij het muteren van de creditoren stamgegevens ontbreekt een controle door een tweede persoon op een voorgestelde mutatie.	De controle moet gegevensgericht worden uitgevoerd. Door het ontbreken van interne beheersingsmaatregelen waaruit de prestatielevering, juistheid van de prijs en de juistheid van een doorgevoerde mutatie voor de creditorenstamgegevens blijkt hebben wij een verhoogd (significant) risico hieraan gekoppeld. Dit heeft tot gevolg dat een steekproef met (grotere) omvang moet worden uitgevoerd om de juistheid van de prestatielevering, prijs en wijziging van de creditorenstamgegevens vast te stellen. De VIC zal middels een steekproef vaststellen dat de prestatielevering heeft plaatsgevonden en de juiste prijs is betaald en betaling aan het juiste bankrekeningnummer heeft plaatsgevonden. Uit de voorlopige VIC resultaten blijkt dat voor diverse facturen de prestatie en de juistheid van de prijs (nog) niet kan worden vastgesteld. Wij vragen aandacht voor het prijsaspect: de in rekening gebrachte prijs dient aangesloten te worden met het achterliggende contract/offerte etc. Ook als er indexatie heeft plaatsgevonden op de prijs dient dit vastgelegd te worden hoe de prijs tot stand is gekomen.	Vastleggen van de huidige procedure in AO/IB beschrijving waarbij: • IB maatregelen beschreven worden (wie controleert wat etc.); • risico's worden gedefinieerd. • Vastlegging hoe de prestatielevering, juistheid prijs is vastgesteld en betaling aan het juiste bankrekeningnummer heeft plaatsgevonden. • Tegengaan van functievermenging of hierop goede VIC werkzaamheden inzetten (wel controle achteraf).	Geen belangrijke wijziging

Proces	Bevinding	Impact op controle	Advies	Wijzigingen t.o.v. 2020
Personeel	Uit het procesgesprek dat wij hebben gevoerd blijkt dat een controle door een tweede medewerker op door te voeren salarismutaties niet aanwezig is. Eerder jaren heeft steekproefsgewijs een controle plaatsgevonden op de juistheid en rechtmatigheid van de salarismutaties. Deze controle heeft in 2020 niet plaatsgevonden. Door ontbreken van de gegevens voor de vastlegging van onze lijncontrole en door het ontbreken van de uitvoering van de VIC-werkzaamheden kunnen wij over de effectiviteit van dit proces nog geen volledig oordeel geven.	Wij onderkennen een risico voor mutaties die niet juist of niet tijdig zijn doorgevoerd waardoor te veel (of te weinig) salaris wordt uitbetaald. De werkzaamheden zijn nu in één hand. Tevens hebben wij (nog) geen inzicht in de betalingsorganisatie van de salarisverwerking (vindt hierop een volledige controle plaats?). Door het ontbreken van een goede AO/IB beschrijving kunnen wij (nog) geen gebruik maken van de IB maatregelen en moeten wij dit proces gegevensgericht controleren.	Vastleggen van de huidige procedure in AO/IB beschrijving waarbij: - Invoeren van IB maatregelen voor de controle op salarismutaties (wie controleert wat etc.); - risico's worden gedefinieerd. - Interne controle wordt betrokken. In de uitvoering van de VIC de volledigheid van verwerking van mutaties betrekken.	Geen belangrijke wijziging
Subsidie-verstrekingen	Een contactmedewerker toetst de aanvraag en vaststelling van de subsidies, echter wordt deze toetsing niet zichtbaar vastgelegd. Er vindt geen controle plaats door een tweede medewerker om vast te stellen dat de voorgenomen subsidietoekenning in overeenstemming is met de ASV. Zodra de contactambtenaar de beschikking heeft opgesteld wordt deze geautoriseerd door een andere medewerker. Daarnaast wordt niet vastgelegd of sprake is van een incidentele of structurele subsidie. In het subsidieprogramma is dit onderscheid ook niet opgenomen. Er vindt voldoende gegevensgerichte controle plaats op de subsidies door de VIC-functie. Aantallen worden met BDO afgestemd. Uitwerking is voornamelijk gegevensgericht.	De controle vindt volledig gegevensgericht plaats waarbij er diverse subsidieverleningen en -vaststellingen worden gecontroleerd. Deze controle zal uitgevoerd worden door de VIC.	Uitvoeren van een controle door een tweede medewerker waarbij de juistheid (voldoen aan de ASV en subsidie past binnen subsidieprogramma) wordt vastgesteld. Tevens gebruikmaken van een interne checklist voor verlening en vaststelling van subsidies. Tevens vragen wij aandacht voor: - Mogelijkheid van langdurige betrokkenheid van medewerkers bij subsidierelaties (geen beleid aanwezig); - Nevenfuncties niet bekend (geen beleid van ingezien).	Geen belangrijke wijziging

Proces	Bevinding	Impact op controle	Advies	Wijzigingen t.o.v. 2020
Verhuur van vastgoed	De organisatie heeft geen richtlijnen voor de bepaling van de huurprijs, zodat het risico bestaat dat de huurprijs niet in overeenstemming is met de Wet Markt en Overheid. Tevens is geen functiescheiding aanwezig voor het bepalen van de verhuurprijs en het aangaan van de verhuur-overeenkomst en uitvoeren van leegstandscontrole. De werkzaamheden worden allen uitgevoerd door een medewerker van het Team vastgoed. De facturatie vindt wel plaats door financiën. Voor verhuur van vastgoed is geen geactualiseerd standenregister beschikbaar. Registratie van het verhuur van vastgoed vindt voornamelijk plaats in Excel waarbij de stukken worden opgeslagen op de server. Er is geen vastgoed informatiesysteem waarin centrale registratie plaatsvindt. Er is geen AO-beschrijving aanwezig met de risico's en de onderkende interne beheersingsmaatregelen die risico's moeten mitigeren, waardoor de twee belangrijkste risico's: juistheid van vastgestelde verhuurtarief en volledigheid van de verhuur-opbrengsten niet afgedekt lijkt. Er vinden diverse controles plaats, maar het is thans onduidelijk of deze op basis van de huidige situatie ook de risico's afdekken: - onjuiste/ onrechtmatige verhuurprijs - Panden wel verhuurd, maar niet in rekening gebracht.	Vooralsnog zal de controle volledig gegevensgericht plaatsvinden net als voorgaande jaren waarbij nog veel input nodig is vanuit Team vastgoed en er een goede VIC uitgevoerd zal moeten worden waarbij vaststelling van de volledigheid van de verhuuropbrengsten nog plaats dient te vinden. Tevens zal er op basis van het activabezit, en de belastingaanslagen/ BAG registratie vastgesteld moeten worden dat al het vastgoed bezit van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk bekend is en welk vastgoed voor verhuur in aanmerking komt en tot verhuuropbrengsten heeft geleid. Voor de panden die niet hebben geleid tot verhuuropbrengsten moet vastgesteld worden dat dit terecht is.	Vastleggen van de huidige procedure in AO/IB beschrijving waarbij: • IB maatregelen beschreven worden (wie controleert wat etc.); • risico's worden gedefinieerd. • Verbijzonderde interne controle wordt betrokken. • Controle technische functiescheiding inregelen, zodat het frauderisico wordt gemitigeerd. • Vastgoed informatie systeem aanschaffen, zodat centrale registratie plaatsvindt in een systeem. Wij adviseren op korte termijn een VIC uit te voeren waarbij: • Vaststellen van volledigheid van de opbrengstverantwoording.	Geen belangrijke wijziging
Sociaal domein - WMO - Jeugd	De gemeente voert geen werkzaamheden uit of krijgt geen assurance over de juistheid van de gegevens over de contractafspraken die zijn ingevoerd in de database die bij RDS is gevuld. De controle voor de betalingen vindt plaats aan de hand van de informatie opgenomen in de database. Tevens is in de database vastgelegd welk protocol voor de productieverantwoording van toepassing is (regionaal of landelijk). Bij de gemeente Bodegraven-Reeuwijk vindt geen analyse plaats of risico's bestaan voor het kunnen vaststellen van de prestatielevering op basis van het protocol dat conform contract van toepassing is.	Wij zullen werkzaamheden moeten uitvoeren om vast te kunnen stellen dat de betaalde jeugdzorg en Wmo in overeenstemming is met het contract en de beschikking. Tevens zullen wij diverse werkzaamheden moeten uitvoeren om de prestatielevering van de zorg te kunnen vaststellen. Wij zullen hiervoor in overleg treden met de organisatie en de Vic wie welke werkzaamheden voor haar rekening neemt.	Inzicht en assurance krijgen over de juistheid van de gegevens die zijn opgenomen in de database met de contractinformatie bij RDS van gemeente Gouda. Daarnaast opstellen analyse welk soort protocol van toepassing is en in hoeverre hier aanvullende risico's uit blijken. Tevens dient in kaart gebracht te worden wat de materialiteit in het protocol is, of het een gerenommeerd accountants kantoor is die die controle bij de productieverantwoording uitvoert. Tevens stellen wij voor dat de organisatie een position paper opstelt waaruit blijkt hoe de prestatielevering van de zorg is vastgesteld.	Geen belangrijke wijziging

Proces	Bevinding	Impact op controle	Advies	Wijzigingen t.o.v. 2020
Gemeentelijke belastingen en heffingen	Het heffen, innen en afdragen van gemeentelijke belastingen is uitbesteed aan BSGR (in mandaat). De gemeente blijft zelf wel verantwoordelijk voor de juistheid en volledigheid van de opbrengsten. Daarnaast wordt de BSGR als verbonden partij ook door de gemeente betrokken in het proces van beheersing van verbonden partijen. Dit proces is nog niet vastgelegd (zie verbonden partijen). Punt van aandacht is verwerking van de precariobelasting (op ondergrondse leidingen). Ten tijde van de controle hebben wij nog geen inzicht gekregen in het heffen, innemen en ontvangen van deze middelen. BSGR legt de aanslag op en int deze ook. Vóór het opleggen van de aanslagen wordt de betreffende grondslag opgevraagd bij de belastingplichtigen. Gemeente bepaalt derhalve of deze juist is.	Voorgaande jaren bleken geen bevindingen waardoor wij ervan uitgaan dat dit jaar ook geen bevindingen bekend zullen worden. Primaire controle-aanpak t.a.v. precariobelasting zal gegevensgericht zijn.	Uitvoeren van een cijferanalyse op de precariobelasting waarbij vastgesteld wordt dat: - De opgegeven meter in overeenstemming zijn met de opgegeven aantallen van voorgaande jaren en: - Alle bekende uitbreidingen (woningbouw, aanpassingen etc.) bekend bij de gemeente ook zijn verwerkt in de aangepaste meters voor dit jaar.	Geen belangrijke wijziging
Verbonden partijen	Er is geen procesbeschrijving voor verbonden partijen. Interne beheersingsmaatregelen zijn niet bekend en/of beschreven. Er zijn geen standaard formats voor beoordeling van (tussentijdse) informatie. Hoe vastgesteld wordt dat beleidsdoelstellingen worden behaald is thans onbekend. Wel vindt vastlegging (oplegnotitie) plaats van de besproken onderdelen tijdens de beoordeling van de informatie. U voert wel een monitoringbeleid ten aanzien van de verbonden partijen. De vastgestelde begroting is het financieel kader voor de gemeente. Eventuele afwijkingen van de begrote bijdrage worden door de organisatie geanalyseerd.	Ontbreken van deze AO/IB levert op dat wij meer gegevensgerichte werkzaamheden moeten uitvoeren voor zowel de balanscontrole (klopt de nog te betalen of te ontvangen post) als de controle van de staat van baten en lasten (zijn alle bijdragen juiste en volledig verwerkt). De verbijzonderde interne controle zal ter voorbereiding van de jaarrekeningcontrole deze informatie moeten verzamelen en vaststellen dat deze juist is verwerkt. De gemeente voert een monitoringbeleid op de verbonden partijen. Wij adviseren deze acties te betrekken in de opzet en uitvoering van de VIC-werkzaamheden in 2020.	Vastleggen van de huidige procedure in AO/IB beschrijving waarbij: - IB maatregelen beschreven worden (wie controleert wat etc.); - risico's worden gedefinieerd. - Uitvoering van de verbijzonderde interne controle. Verbijzonderde interne controle moet vaststellen dat: - Alle verbonden partijen juist en volledig zijn verwerkt in de jaarrekening - Er geen transacties met verbonden partijen hebben plaatsgevonden die niet behoren tot de dagelijkse uitvoering en het beleid van de gemeente. - Betrekken van het risicobeleid.	Geen belangrijke wijziging

Proces	Bevinding	Impact op controle	Advies	Wijzigingen t.o.v. 2020
Omgevings-vergunningen	Dit proces is voor een groot gedeelte uitbesteed aan ODMH. ODMH bepaalt de leges (op basis van de door de gemeenteraad vastgestelde legestabel). De gemeente blijft verantwoordelijk voor de juistheid en rechtmatigheid van het tarief, evenals het feit dat alle leges ook daadwerkelijk opgelegd worden en volledig in de staat van baten & lasten van het juiste begrotingsjaar worden verantwoord. Uw gemeente ontvangt maandelijks een Excel-bestand met verstrekte vergunningen per e-mail van ODMH. Dit Excel bestand wordt zichtbaar gecontroleerd in Excel waarbij wordt vastgesteld of de juiste tarieven zijn gehanteerd conform de vastgestelde legestabel. Vervolgens wordt dit bestand wordt door uw organisatie doorgezet naar de BSGR, welke verantwoordelijk is voor de facturatie. Deze gegevens worden per email ontvangen, vervolgens op een SQL server geplaatst waar tevens de BSGR toegang tot heeft. Er is geen formeel proces, waarin dit document wordt gecontroleerd en (bijvoorbeeld) wordt aangesloten op de brongegevens uit het pakket van ODMH (Squit XO).	Er is geen vastgestelde AO-IB-beschrijving en ook de vastlegging van de aansluiting tussen de (beperkt) toegankelijke subadministratie van ODMH en de grootboekadministratie van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk is niet beschreven. Toetsing van de juistheid van de bouwsom is niet door ons vast te stellen.	Vastleggen van de huidige procedure in AO/IB beschrijving waarbij: • IB maatregelen beschreven worden (wie controleert wat etc.); • risico's worden gedefinieerd. • Uitvoering van de verbijzonderde interne controle. Naast de reguliere AO/IB beschrijving vragen wij aandacht voor de uitvoering van de VIC voor 2020: • Vaststellen van hantering juiste tarief en juistheid van de bepaalde bouwsom. • Vaststellen van de volledigheid van de opbrengstverantwoording. • Controle op aansluitingen tussen subadministraties (gemeente en ODMH).	Geen belangrijke wijziging
Treasury	Een medewerker met betaalbevoegdheden in de BNG is uit dienst gegaan, echter te laat afgemeld bij de BNG waardoor betaalbevoegdheden nog open zijn blijven staan. Het Treasurystatuut dateert uit 2014 en is verouderd. Sindsdien heeft de gemeente aanpassingen in de organisatie doorgevoerd waardoor de benaming van afdelingen en functies niet altijd meer aansluit op de huidige situatie.	Voor de betalingen zullen wij moeten vaststellen of betalingen zijn verricht voor medewerkers die geen rechten meer zouden moeten hebben. Tevens zullen wij moeten vaststellen in hoeverre betalingen zijn verricht / leningen zijn aangegaan door medewerkers die hier op grond van hun functie niet toe bevoegd zijn.	Wij adviseren het Treasurystatuut aan te passen aan de huidige organisatievormgeving. Vanuit de organisatie hebben wij begrepen dat het Treasurystatuut in 2021 aangepast en geactualiseerd zal worden.	Geen belangrijke wijziging

Proces	Bevinding	Impact op controle	Advies	Wijzigingen t.o.v. 2020
Verhuur van vastgoed	De organisatie heeft geen richtlijnen voor de bepaling van de huurprijs, zodat het risico bestaat dat de huurprijs niet in overeenstemming is met de Wet Markt en Overheid. Tevens is geen functiescheiding aanwezig voor het bepalen van de verhuurprijs en het aangaan van de verhuur-overeenkomst en uitvoeren van leegstandscontrole. De werkzaamheden worden allen uitgevoerd door een medewerker van het Team vastgoed. De facturatie vindt wel plaats door financiën. Voor verhuur van vastgoed is geen geactualiseerd standenregister beschikbaar. Registratie van het verhuur van vastgoed vindt voornamelijk plaats in Excel waarbij de stukken worden opgeslagen op de server. Er is geen vastgoed informatiesysteem waarin centrale registratie plaatsvindt. Er is geen AO-beschrijving aanwezig met de risico's en de onderkende interne beheersingsmaatregelen die risico's moeten mitigeren, waardoor de twee belangrijkste risico's: juistheid van vastgestelde verhuurtarief en volledigheid van de verhuur-opbrengsten niet afgedekt lijkt. Er vinden diverse controles plaats, maar het is thans onduidelijk of deze op basis van de huidige situatie ook de risico's afdekken: - onjuiste/ onrechtmatige verhuurprijs - Panden wel verhuurd, maar niet in rekening gebracht.	Vooralsnog zal de controle volledig gegevensgericht plaatsvinden net als voorgaande jaren waarbij nog veel input nodig is vanuit Team vastgoed en er een goede VIC uitgevoerd zal moeten worden waarbij vaststelling van de volledigheid van de verhuuropbrengsten nog plaats dient te vinden. Tevens zal er op basis van het activabezit, en de belastingaanslagen/ BAG registratie vastgesteld moeten worden dat al het vastgoed bezit van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk bekend is en welk vastgoed voor verhuur in aanmerking komt en tot verhuuropbrengsten heeft geleid. Voor de panden die niet hebben geleid tot verhuuropbrengsten moet vastgesteld worden dat dit terecht is.	Vastleggen van de huidige procedure in AO/IB beschrijving waarbij: • IB maatregelen beschreven worden (wie controleert wat etc.); • risico's worden gedefinieerd. • Verbijzonderde interne controle wordt betrokken. • Controle technische functiescheiding inregelen, zodat het frauderisico wordt gemitigeerd. • Vastgoed informatie systeem aanschaffen, zodat centrale registratie plaatsvindt in een systeem. Wij adviseren op korte termijn een VIC uit te voeren waarbij: • Vaststellen van volledigheid van de opbrengstverantwoording.	Geen belangrijke wijziging
Sociaal domein - WMO - Jeugd	De gemeente voert geen werkzaamheden uit of krijgt geen assurance over de juistheid van de gegevens over de contractafspraken die zijn ingevoerd in de database die bij RDS is gevuld. De controle voor de betalingen vindt plaats aan de hand van de informatie opgenomen in de database. Tevens is in de database vastgelegd welk protocol voor de productieverantwoording van toepassing is (regionaal of landelijk). Bij de gemeente Bodegraven-Reeuwijk vindt geen analyse plaats of risico's bestaan voor het kunnen vaststellen van de prestatielevering op basis van het protocol dat conform contract van toepassing is.	Wij zullen werkzaamheden moeten uitvoeren om vast te kunnen stellen dat de betaalde jeugdzorg en Wmo in overeenstemming is met het contract en de beschikking. Tevens zullen wij diverse werkzaamheden moeten uitvoeren om de prestatielevering van de zorg te kunnen vaststellen. Wij zullen hiervoor in overleg treden met de organisatie en de Vic wie welke werkzaamheden voor haar rekening neemt.	Inzicht en assurance krijgen over de juistheid van de gegevens die zijn opgenomen in de database met de contractinformatie bij RDS van gemeente Gouda. Daarnaast opstellen analyse welk soort protocol van toepassing is en in hoeverre hier aanvullende risico's uit blijken. Tevens dient in kaart gebracht te worden wat de materialiteit in het protocol is, of het een gerenommeerd accountants kantoor is die die controle bij de productieverantwoording uitvoert. Tevens stellen wij voor dat de organisatie een position paper opstelt waaruit blijkt hoe de prestatielevering van de zorg is vastgesteld.	Geen belangrijke wijziging

Proces	Bevinding	Impact op controle	Advies	Wijzigingen t.o.v. 2020
Gemeentelijke belastingen en heffingen	Het heffen, innen en afdragen van gemeentelijke belastingen is uitbesteed aan BSGR (in mandaat). De gemeente blijft zelf wel verantwoordelijk voor de juistheid en volledigheid van de opbrengsten. Daarnaast wordt de BSGR als verbonden partij ook door de gemeente betrokken in het proces van beheersing van verbonden partijen. Dit proces is nog niet vastgelegd (zie verbonden partijen). Punt van aandacht is verwerking van de precariobelasting (op ondergrondse leidingen). Ten tijde van de controle hebben wij nog geen inzicht gekregen in het heffen, innnen en ontvangen van deze middelen. BSGR legt de aanslag op en int deze ook. Vóór het opleggen van de aanslagen wordt de betreffende grondslag opgevraagd bij de belastingplichtigen. Gemeente bepaalt derhalve of deze juist is.	Voorgaande jaren bleken geen bevindingen waardoor wij ervan uitgaan dat dit jaar ook geen bevindingen bekend zullen worden. Primaire controle-aanpak t.a.v. precariobelasting zal gegevensgericht zijn.	Uitvoeren van een cijferanalyse op de precariobelasting waarbij vastgesteld wordt dat: - De opgegeven meter in overeenstemming zijn met de opgegeven aantallen van voorgaande jaren en: - Alle bekende uitbreidingen (woningbouw, aanpassingen etc.) bekend bij de gemeente ook zijn verwerkt in de aangepaste meters voor dit jaar.	Geen belangrijke wijziging
Verbonden partijen	Er is geen procesbeschrijving voor verbonden partijen. Interne beheersingsmaatregelen zijn niet bekend en/of beschreven. Er zijn geen standaard formats voor beoordeling van (tussentijdse) informatie. Hoe vastgesteld wordt dat beleidsdoelstellingen worden behaald is thans onbekend. Wel vindt vastlegging (oplegnotitie) plaats van de besproken onderdelen tijdens de beoordeling van de informatie. U voert wel een monitoringbeleid ten aanzien van de verbonden partijen. De vastgestelde begroting is het financieel kader voor de gemeente. Eventuele afwijkingen van de begrote bijdrage worden door de organisatie geanalyseerd.	Ontbreken van deze AO/IB levert op dat wij meer gegevensgerichte werkzaamheden moeten uitvoeren voor zowel de balanscontrole (klopt de nog te betalen of te ontvangen post) als de controle van de staat van baten en lasten (zijn alle bijdragen juiste en volledig verwerkt). De verbijzonderde interne controle zal ter voorbereiding van de jaarrekeningcontrole deze informatie moeten verzamelen en vaststellen dat deze juist is verwerkt. De gemeente voert een monitoringbeleid op de verbonden partijen. Wij adviseren deze acties te betrekken in de opzet en uitvoering van de VIC-werkzaamheden in 2020.	Vastleggen van de huidige procedure in AO/IB beschrijving waarbij: - IB maatregelen beschreven worden (wie controleert wat etc.); - risico's worden gedefinieerd. - Uitvoering van de verbijzonderde interne controle. Verbijzonderde interne controle moet vaststellen dat: - Alle verbonden partijen juist en volledig zijn verwerkt in de jaarrekening - Er geen transacties met verbonden partijen hebben plaatsgevonden die niet behoren tot de dagelijkse uitvoering en het beleid van de gemeente. - Betrekken van het risicobeleid.	Geen belangrijke wijziging

Proces	Bevinding	Impact op controle	Advies	Wijzigingen t.o.v. 2020
Omgevings-vergunningen	Dit proces is voor een groot gedeelte uitbesteed aan ODMH. ODMH bepaalt de leges (op basis van de door de gemeenteraad vastgestelde legestabel). De gemeente blijft verantwoordelijk voor de juistheid en rechtmatigheid van het tarief, evenals het feit dat alle leges ook daadwerkelijk opgelegd worden en volledig in de staat van baten & lasten van het juiste begrotingsjaar worden verantwoord. Uw gemeente ontvangt maandelijks een Excel-bestand met verstrekte vergunningen per e-mail van ODMH. Dit Excel bestand wordt zichtbaar gecontroleerd in Excel waarbij wordt vastgesteld of de juiste tarieven zijn gehanteerd conform de vastgestelde legestabel. Vervolgens wordt dit bestand wordt door uw organisatie doorgezet naar de BSGR, welke verantwoordelijk is voor de facturatie. Deze gegevens worden per email ontvangen, vervolgens op een SQL server geplaatst waar tevens de BSGR toegang tot heeft. Er is geen formeel proces, waarin dit document wordt gecontroleerd en (bijvoorbeeld) wordt aangesloten op de brongegevens uit het pakket van ODMH (Squit XO).	Er is geen vastgestelde AO-IB-beschrijving en ook de vastlegging van de aansluiting tussen de (beperkt) toegankelijke subadministratie van ODMH en de grootboekadministratie van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk is niet beschreven. Toetsing van de juistheid van de bouwsom is niet door ons vast te stellen.	Vastleggen van de huidige procedure in AO/IB beschrijving waarbij: • IB maatregelen beschreven worden (wie controleert wat etc.); • risico's worden gedefinieerd. • Uitvoering van de verbijzonderde interne controle. Naast de reguliere AO/IB beschrijving vragen wij aandacht voor de uitvoering van de VIC voor 2020: • Vaststellen van hantering juiste tarief en juistheid van de bepaalde bouwsom. • Vaststellen van de volledigheid van de opbrengstverantwoording. • Controle op aansluitingen tussen subadministraties (gemeente en ODMH).	Geen belangrijke wijziging
Treasury	Een medewerker met betaalbevoegdheden in de BNG is uit dienst gegaan, echter te laat afgemeld bij de BNG waardoor betaalbevoegdheden nog open zijn blijven staan. Het Treasurystatuut dateert uit 2014 en is verouderd. Sindsdien heeft de gemeente aanpassingen in de organisatie doorgevoerd waardoor de benaming van afdelingen en functies niet altijd meer aansluit op de huidige situatie.	Voor de betalingen zullen wij moeten vaststellen of betalingen zijn verricht voor medewerkers die geen rechten meer zouden moeten hebben. Tevens zullen wij moeten vaststellen in hoeverre betalingen zijn verricht / leningen zijn aangegaan door medewerkers die hier op grond van hun functie niet toe bevoegd zijn.	Wij adviseren het Treasurystatuut aan te passen aan de huidige organisatievormgeving. Vanuit de organisatie hebben wij begrepen dat het Treasurystatuut in 2021 aangepast en geactualiseerd zal worden.	Geen belangrijke wijziging

bdo.nl

CONCEPT